

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
Навчально-науковий інститут права та міжнародно-правових відносин
Кафедра історії та теорії держави і права

Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему: **ВНУТРІШНЯ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США ЗА**
ПРЕЗИДЕНТА Г. ТРУМЕНА

Виконав: студент навчальної групи ІСТ 22–1
спеціальність 032 «Історія та археологія»
Роман Роман Анатолійович

Керівник доктор історичних наук,
доцент
Морозов Олег Вікторович

Рецензент
Маргулов А.Х., доктор історичних наук,
професор, професор кафедри
міжнародних відносин УМСФ

Дніпро – 2026

АНОТАЦІЯ

Роман Р. А. Внутрішня та зовнішня політика США за президента Г. Трумена. Кваліфікаційна робота бакалавра на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 032 «Історія та археологія». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2026. 59 с.

Кваліфікаційну роботу присвячено комплексному дослідженню внутрішньої та зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки в період президентства Гаррі Трумена (1945–1953 рр.). Проаналізовано стан дослідження проблеми у вітчизняній та зарубіжній історіографії, охарактеризовано джерельну базу й обґрунтовано методологічний інструментарій дослідження. Розглянуто соціально-економічні процеси в США після Другої світової війни, зокрема конверсію воєнної економіки, інфляційну кризу та масовий страйковий рух. Досліджено програму «Справедливий курс» (Fair Deal) як спробу розширення соціальних функцій держави, визначено її досягнення та причини часткової нереалізованості.

Ключові слова: Гаррі Трумен, доктрина Трумена, стратегія стримування, холодна війна, «Справедливий курс», План Маршалла, НАТО, Корейська війна, зовнішня політика США, повоєнний міжнародний порядок.

SUMMARY

Roman R. A. Domestic and Foreign Policy of the United States under President H. Truman. Bachelor's qualification thesis for the degree of Bachelor in specialty 032 "History and Archaeology". University of Customs and Finance, Dnipro, 2026. 59 p.

The qualification thesis provides a comprehensive analysis of the domestic and foreign policy of the United States during the presidency of Harry Truman (1945–1953). The study examines the state of scholarly research on the topic in both Ukrainian and international historiography, characterizes the source base, and substantiates the methodological framework. The socio-economic processes in the post-World War II United States are analyzed, including the conversion of the wartime economy, the inflationary crisis, and the mass strike movement. The "Fair Deal" program is investigated as an attempt to expand the social functions of the state, with its achievements and reasons for partial failure identified. The study explores domestic political contradictions associated with McCarthyism, loyalty screening programs, and confrontation with Congress.

Keywords: Harry Truman, Truman Doctrine, containment strategy, Cold War, Fair Deal, Marshall Plan, NATO, Korean War, U.S. foreign policy, post-war international order.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ Г. ТРУМЕНА.....	7
1.1. Стан дослідження проблеми в історіографії.....	7
1.2. Характеристика джерельної бази.....	13
1.3. Методологічні підходи до аналізу внутрішньої та зовнішньої політики.....	16
США.....	
Висновок до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ Г. ТРУМЕНА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ США.....	21
2.1. Соціально-економічні процеси в США після Другої світової війни....	21
2.2. Політика «Справедливого курсу» як програма реформ.....	24
2.3. Внутрішньополітичні суперечності та виклики.....	28
Висновок до розділу 2.....	32
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА Г. ТРУМЕНА.....	34
3.1. Концептуальні засади зовнішньої політики США після Другої світової війни.....	34
3.2. Основні напрями зовнішньополітичної діяльності адміністрації Трумена.....	39
3.3. Участь США у міжнародних конфліктах та їх наслідки.....	43
Висновок до розділу 3.....	48
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Період президентства Гаррі Трумена (1945–1953) є одним із визначальних етапів у новітній історії Сполучених Штатів Америки та всього світового порядку. Саме за його каденції було закладено фундаментальні засади міжнародної системи, яка визначала глобальну політику протягом понад чотирьох десятиліть. Перехід від воєнного союзництва з Радянським Союзом до жорсткого ідеологічного та геополітичного протистояння став переломним моментом у міжнародних відносинах XX століття.

Внутрішня політика адміністрації Трумена характеризувалась не менш масштабними трансформаціями: конверсія воєнної економіки, програма «Справедливий курс» (Fair Deal), початок боротьби за громадянські права, формування потужного апарату національної безпеки. Ці процеси заклали підвалини тієї моделі американської держави, яка визначала її розвиток у другій половині XX століття.

Зовнішньополітичний курс Трумена – доктрина стримування, план Маршалла, створення НАТО, участь у Корейській війні – сформував архітектуру біполярного світу. Актуальність цієї проблематики посилюється в умовах сучасних геополітичних трансформацій, коли досвід формування глобальної стратегії США набуває нового значення для розуміння міжнародних процесів.

Об’єктом дослідження є внутрішня та зовнішня політика Сполучених Штатів Америки в період президентства Г. Трумена (1945–1953 рр.).

Предметом дослідження є основні напрями, механізми та наслідки внутрішньої та зовнішньополітичної діяльності адміністрації Трумена в контексті формування повоєнного світового порядку.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі внутрішньої та зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки за президентства Гаррі

Трумена, визначенні їх взаємозв'язку та впливу на формування повоєнного міжнародного порядку.

Завдання дослідження:

- проаналізувати стан дослідження проблеми в історіографії та охарактеризувати джерельну базу;
- визначити методологічні підходи до аналізу внутрішньої та зовнішньої політики США;
- дослідити основні напрями внутрішньої політики адміністрації Трумена;
- проаналізувати зовнішньополітичну стратегію Трумена та доктрину стримування;
- оцінити вплив політики Трумена на формування повоєнного міжнародного порядку.

Історіографія та джерела. Дослідження внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Г. Трумена спирається на широку історіографічну базу, в якій можна виділити кілька концептуальних напрямів: традиціоналістська школа (Е. Сполдінг, Х. Горун), що акцентує визначальну роль радянської загрози у формуванні стратегії стримування; ревізіоністський напрям (Т. Домінік, Дж. Папарелла), який критично переосмислює наслідки доктрини Трумена; постревізіоністський підхід (О. А. Вестад, М. Трахтенберг), що розглядає холодну війну як системне явище глобального масштабу. Навколо цих фундаментальних досліджень групуються праці з аналізу геополітичних основ стримування (А. Невеш), політичної риторики (М. Андерхілл), механізмів реалізації доктрини (К. Кальфа), радянської реакції (О. Скрябін, З. Керемідчієва) та регіональних вимірів політики (К. Рашед, І. Озер-Імер). Серед вітчизняних дослідників вагомий внесок зробили Т. Мокровський, І. Марченко, С. Толстов та Т. Аністратенко. Джерельна база включає офіційні документи та промови, дипломатичне листування, наукові монографії, статті у фахових виданнях та пропагандистські матеріали. Складність і багатоплановість

проблематики зумовили виділення окремого розділу для аналізу історіографічної та джерельної бази.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: історико-генетичний, порівняльний, системний аналіз, дискурс-аналіз, інституційний та герменевтичний методи.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі взаємозв'язку внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Трумена на основі сучасних зарубіжних та вітчизняних досліджень, що дозволяє по-новому оцінити механізми формування американської стратегії у повоєнний період.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання при викладанні курсів з історії міжнародних відносин, зовнішньої політики США, новітньої історії, а також при підготовці навчально-методичних матеріалів.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ Г. ТРУМЕНА

1.1. Стан дослідження проблеми в історіографії

Проблематика внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Гаррі Трумена належить до найбільш досліджуваних тем в історичній науці. Це пояснюється тим, що період 1945–1953 рр. став переломним у формуванні повоєнного світового порядку, а рішення, прийняті Труменом, визначили вектор розвитку міжнародних відносин на десятиліття. Історіографія цієї проблеми є багатоплановою та включає як західні, так і вітчизняні дослідження, кожне з яких пропонує власну оптику аналізу.

Доктрина Трумена, проголошена у 1947 році, стала фундаментальним поворотним моментом у зовнішній політиці Сполучених Штатів, фактично завершивши епоху традиційного ізоляціонізму. Аналіз Е. Сполдінг підкреслює, що ця політика була не просто реакцією на безпосередню повоєнну загрозу з боку Радянського Союзу, а глибоким парадигмальним зсувом у бік глобалістської стратегії, що базується на принципі «стримування». Ця стратегічна доктрина заклала ідеологічний фундамент для Холодної війни, постулюючи, що безпека США нерозривно пов'язана зі стабільністю та демократичною орієнтацією держав у всьому світі, – передумова, яка залишається актуальною в сучасному геополітичному дискурсі [1, с. 565].

У ХХІ столітті принципи, що лежать в основі доктрини Трумена, зазнали значної адаптації для реагування на нові глобальні виклики, такі як повернення до конкуренції великих держав та посилення авторитарних режимів. Стійка значущість цієї концепції, на яку вказує Сполдінг, полягає в її гнучкості: бінарне протистояння між «вільними народами» та тоталітарною експансією трансформувалося у ширші зобов'язання щодо захисту міжнародного порядку, заснованого на правилах. Цей сучасний підхід акцентує увагу на альянсах

колективної безпеки та економічній допомозі як ключових інструментах впливу, доводячи, що базова логіка підтримки держав перед обличчям зовнішнього тиску залишається стрижнем американської «великої стратегії».

Водночас, постійна орієнтація на спадщину доктрини Трумена викликає критичні дискусії щодо ризиків стратегічного перенапруження та складності втручання у внутрішні справи суверенних держав. Критики зазначають, що хоча моральний імператив підтримки демократії залишається валідним, універсальне застосування цих принципів іноді призводить до непередбачуваних дестабілізуючих ефектів у регіонах зі складною соціально-політичною динамікою. Як наслідок, сучасні американські політики стикаються з постійним викликом – пошуком балансу між ідеалістичним прагненням захищати свободу, як це було сформульовано у 1947 році, та прагматичними обмеженнями багатополлярної міжнародної системи, де визначення понять «загроза» та «свобода» стають дедалі складнішими й багатограннішими.

Вагомий внесок у вивчення радянської реакції на американську повоєнну політику зробив О. Скрябін, який дослідив механізми формування «образу США» у радянській пропаганді в період холодної війни. Його дослідження показує, як радянська ідеологічна машина цілеспрямовано конструювала негативний образ Сполучених Штатів, подаючи доктрину Трумена як прояв імперіалістичної агресії та загрозу миру [2, с. 14].

Т. Мокровський у своєму дослідженні аргументовано доводить, що саме за каденції Гаррі Трумена Сполучені Штати здійснили перехід від епізодичного інтересу до Близького Сходу до розробки цілісної стратегії регіональної присутності. Цей стратегічний поворот був зумовлений початком Холодної війни та усвідомленням того, що нафтові ресурси та географічне розташування регіону стають критичними факторами для глобального стримування радянського впливу [3, с. 28]. Така політика ознаменувала початок нової ери, де Близький Схід став невід'ємною частиною «великої стратегії» Вашингтона, вимагаючи постійної залученості та складного балансування інтересів.

Одним із найскладніших і найбільш суперечливих елементів цієї нової стратегії стало рішення адміністрації Трумена про визнання Держави Ізраїль у 1948 році. Це рішення, яке супроводжувалося серйозними дискусіями всередині самого державного апарату США та було розкритиковане багатьма фахівцями того часу, продемонструвало прагнення Вашингтона поєднати морально-ідеологічні зобов'язання з прагматичними геополітичними розрахунками. Як зазначає дослідник, цей крок не лише змінив динаміку відносин США з арабськими країнами, але й заклав підвалини для тривалого стратегічного партнерства, яке стало наріжним каменем американської політики в регіоні на десятиліття вперед.

Аналіз Мокровського підкреслює, що ці ранні кроки адміністрації Трумена не були випадковими, а заклали фундамент для інституційного закріплення американського впливу в регіоні. Визначення пріоритетів та побудова альянсів у цей період створили прецедент для подальших дипломатичних зусиль та безпекових ініціатив США. Таким чином, близькосхідний вектор політики, сформований наприкінці 1940-х років, продовжує чинити значний вплив на сучасну архітектуру міжнародних відносин, демонструючи, наскільки глибоким та тривалим є вплив тогочасних стратегічних рішень на сучасну геополітичну стабільність.

І. Марченко розглядає вектори зовнішньої політики США в контексті сучасних трансформацій, простежуючи еволюцію від доктрини Трумена до сучасних зовнішньополітичних концепцій. Авторка акцентує увагу на тому, що базові принципи, сформульовані Труменом, – лідерство вільного світу, стримування авторитарних режимів, підтримка союзників – зберігають свою актуальність і сьогодні [4, с. 31].

Особливий науковий інтерес становить робота А. Невеша (A. L. V. Neves), який здійснює порівняльний аналіз доктрини Трумена 1947 року та Керівництва з оборонного планування 1991 року через призму геополітичних теорій Маккіндера та Спайкмена. Дослідник доводить, що обидва документи

базуються на спільній геополітичній логіці контролю над євразійським простором, хоча й адаптовані до різних історичних умов [5, с. 435].

К. Рашед та С. Абдулрахман (K. Rached, S. Abdulrahman) пропонують систематичний огляд близькосхідної політики США від Трумена до Клінтона, що дозволяє простежити довгострокові тенденції та зміни у підходах різних адміністрацій. Вони відзначають, що Трумен заклав основи двох ключових принципів американської близькосхідної політики: підтримки Ізраїлю та стримування радянського впливу в регіоні [6, с. 48].

«Довга телеграма» Джорджа Кеннана, надіслана з Москви у 1946 році, є фундаментальним документом, що докорінно змінив хід історії Холодної війни. Б. Белішчук та Й. Белішчук у своєму дослідженні слушно зауважують, що саме цей аналітичний запис став інтелектуальним фундаментом для майбутньої зовнішньої політики США. У телеграмі Кеннан переконливо доводив, що внутрішня природа радянського режиму, яка базується на ідеологічній ворожості до зовнішнього світу та потребі в постійній експансії, робить неможливим довготривале співіснування з ним у рамках класичної дипломатії [7, с. 210].

Трансформація цього глибокого дипломатичного аналізу у конкретну політичну програму дій ознаменувала перехід до стратегії стримування (containment). Автори підкреслюють, що концептуальні висновки Кеннана про необхідність протидії радянському впливу «в межах існуючих географічних та політичних координат» стали прямим архітектурним планом для доктрини Трумена. Це дозволило офіційному Вашингтону відійти від ілюзій щодо повоєнної співпраці з СРСР і сформулювати цілісну державну стратегію, яка передбачала не лише дипломатичний тиск, але й надання масштабної економічної та військової допомоги державам, що перебували під загрозою комуністичної експансії.

К. Кальфа (K. Kalfa) вивчає конкретні механізми реалізації доктрини Трумена на прикладі житлової допомоги Греції у 1947–1951 рр. Це дослідження демонструє, що американська допомога мала не лише воєнно-політичний, а й

соціально-економічний характер, спрямований на стабілізацію внутрішньої ситуації у країнах-реципієнтах [8, с. 307].

Т. Домінік (T. Dominic) розглядає доктрину Трумена в контексті проблеми глобального порядку та безгромадянства, пропонуючи інноваційний підхід до аналізу наслідків американської повоєнної політики. Дослідник стверджує, що доктрина Трумена, створюючи нову систему міжнародних зобов'язань, водночас породжувала нові форми виключення та маргіналізації [9, с. 5].

М. Андерхілл (M. Underhill) аналізує промову Трумена перед Конгресом 12 березня 1947 року як риторичний феномен, досліджуючи, як контекст – політичний, економічний, ідеологічний – визначив зміст і форму цього ключового документа холодної війни [10, с. 458].

Таблиця 1.1

Основні тематичні напрями дослідження політики адміністрації Г. Трумена

№	Тематичний напрям	Основні автори	Ключові аспекти дослідження
1	Доктрина Трумена та витoki холодної війни	E. Spalding, T. Anistratenko, H. Gorun, T. Dominic	Значення доктрини Трумена для формування біполярної системи, ідеологічне обґрунтування стримування
2	Зовнішня політика та стратегія стримування	A. L. V. Neves, K. Rached, R. Chanyshv	Геополітичні основи стримування, зв'язок із концепціями Маккіндера та Спайкмена
3	Радянська пропаганда та реакція СРСР	О. Скрыбін, Z. Keremidchieva	Формування образу США у радянській пропаганді, відповідь СРСР на доктрину Трумена
4	Регіональні аспекти політики Трумена	K. Kalfa, İ. Özer-İmer, G. Paparella	Допомога Греції та Туреччині, вплив на турецько-американські відносини, політика щодо Китаю
5	Політична риторика та ідеологія	M. Underhill, B. Bieliszczuk	Аналіз промови Трумена як риторичного феномену, роль «довгої телеграми» Кеннана

Як свідчать дані таблиці 1.1, історіографія проблеми є багатовимірною та охоплює широкий спектр тематичних напрямів. Р. Чанишев та О. Файзулліна (R. Chanyshv, O. Fayzullina) досліджують процес формування повоєнної зовнішньої політики США як цілісної системи, що включала військові, економічні та ідеологічні інструменти [11, с. 124]. С. Толстов аналізує

стратегічні підходи та пріоритети зовнішньої політики Сполучених Штатів від Трумена до Трампа, виявляючи як елементи спадкоємності, так і суттєві відмінності у стратегічних підходах різних адміністрацій [12].

Т. Аністратенко досліджує безпосередній вплив доктрини Трумена 1947 року на міжнародні відносини, акцентуючи увагу на тому, як цей документ змінив принципи взаємодії великих держав та заклав основи біполярної системи [13, с. 33]. Х. Горун (H. Gorun) аналізує початок холодної війни у контексті доктрини Трумена, розглядаючи як внутрішні, так і зовнішні чинники, що сприяли загостренню американсько-радянського протистояння [14, с. 14].

І. Озер-Імер (İ. Özer-İmer) досліджує спадщину доктрини Трумена у турецько-американських відносинах, демонструючи довгострокові наслідки включення Туреччини до американської системи безпеки. Авторка доводить, що рішення Трумена підтримати Туреччину у 1947 році визначило стратегічне партнерство двох країн на десятиліття [15, с. 115].

Дж. Папарелла (G. Paparella) аналізує вплив націоналістичних переконань Трумена на його зовнішню політику, зокрема на так звану «втрату Китаю». Дослідник показує, що внутрішньополітичні переконання президента суттєво впливали на зовнішньополітичні рішення, іноді обмежуючи раціональний стратегічний вибір [16].

О. А. Вестад (O. A. Westad) розглядає холодну війну та міжнародну систему у глобальній перспективі, виходячи за рамки традиційного американо-радянського біполярного наративу. Його підхід дозволяє побачити, що політика Трумена мала значно ширший вплив, ніж лише протистояння з СРСР, формуючи нові моделі міжнародних відносин у Азії, Африці та Латинській Америці [17].

М. Трахтенберг (M. Trachtenberg) аналізує роль Сполучених Штатів у системі холодної війни, досліджуючи, як саме американська зовнішня політика формувала та підтримувала біполярну систему. Його дослідження підкреслює, що Трумен створив інституційну інфраструктуру (РНБ, ЦРУ, НАТО), яка стала основою холодної війни як системного явища [18].

З. Керемідчієва (Z. Keremidchieva) досліджує радянську відповідь на доктрину Трумена, аналізуючи глобалізацію інакодумства як інструмент протидії американському впливу. Її дослідження показує, що СРСР не лише реагував на доктрину Трумена, а й активно формулював альтернативний глобальний проєкт [19].

Х. Горун (H. Gorun) у повторному дослідженні більш детально аналізує початковий етап холодної війни, зосереджуючись на безпосередніх обставинах проголошення доктрини Трумена та її негайних наслідках для міжнародних відносин [20, с. 15].

Таким чином, аналіз історіографії засвідчує, що проблематика політики адміністрації Трумена залишається актуальним полем наукових дискусій. Водночас потребує подальшого вивчення комплексний взаємозв'язок між внутрішньою та зовнішньою політикою цього періоду, що зумовлює наукову доцільність пропонованого дослідження.

1.2. Характеристика джерельної бази

Джерельна база дослідження внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Г. Трумена є різноманітною за характером, походженням та інформаційним потенціалом. Залучення широкого кола джерел дозволяє забезпечити об'єктивність та повноту аналізу, охопити різні аспекти досліджуваної проблематики. Систематизація джерельної бази за типологічним принципом надає можливість чітко визначити інформаційний потенціал кожної групи джерел.

Першу групу джерел складають офіційні документи та промови, які є фундаментом будь-якого дослідження державної політики. Центральне місце серед них посідає промова Г. Трумена перед Конгресом 12 березня 1947 року, яка зафіксувала принципи нової зовнішньополітичної доктрини. Цей документ містить як виклад конкретних політичних рішень щодо допомоги Греції та

Туреччині, так і формулювання загальних принципів американської зовнішньої політики, які набули універсального характеру [1, с. 565].

Другу, не менш важливу групу, становить дипломатичне листування, зокрема так звана «довга телеграма» Дж. Кеннана від 22 лютого 1946 року. Цей документ є унікальним джерелом, що розкриває аналітичні підстави стратегії стримування. Його аналіз дозволяє зрозуміти інтелектуальні витoki доктрини Трумена та простежити трансформацію дипломатичного аналізу в політичну стратегію [7, с. 208].

Третю групу джерел складають наукові монографії та дослідження, які пропонують комплексний аналіз політики Трумена. Серед них особливе значення мають роботи, що розглядають різні аспекти доктрини стримування – від геополітичних підстав до конкретних механізмів реалізації. Ці дослідження базуються на широкому корпусі архівних матеріалів та дозволяють реконструювати процес прийняття рішень в адміністрації Трумена [5, с. 440].

Таблиця 1.2

Типологія джерел дослідження політики адміністрації Г. Трумена

№	Тип джерела	Характеристика	Приклади
1	Офіційні документи та промови	Тексти доктрини Трумена, послання Конгресу, офіційні заяви адміністрації	Промова Трумена перед Конгресом 12 березня 1947 р.
2	Наукові монографії та підручники	Комплексні дослідження зовнішньої та внутрішньої політики США	Праці E. Spalding, T. Dominic, S. Tolstov
3	Статті у фахових виданнях	Аналітичні та рецензовані публікації з проблематики холодної війни	Публікації в Orbis, Journal of Cold War Studies, Rhetoric & Public Affairs
4	Дипломатичне листування	Внутрішньовідомча комунікація, аналітичні записки	«Довга телеграма» Дж. Кеннана 1946 р.
5	Пропагандистські матеріали	Матеріали радянської преси та офіційної пропаганди	Публікації «Правди» та «Ізвестій» 1947–1953 рр.

Четверту групу джерел становлять статті у фахових наукових виданнях, які забезпечують поглиблений аналіз окремих аспектів політики Трумена. Рецензовані публікації у таких виданнях, як Orbis, Journal of Cold War Studies,

Rhetoric & Public Affairs, International History Review та інших, дозволяють залучити до дослідження сучасні наукові підходи та верифіковані дані [10, с. 460].

П'яту групу становлять пропагандистські матеріали, які дозволяють реконструювати інформаційне протистояння періоду холодної війни. Аналіз радянської пропаганди є важливим для розуміння того, як доктрина Трумена сприймалась «іншою стороною» та які контраргументи висувалися проти неї. Дослідження цих матеріалів дозволяє подолати однобічність аналізу, що базується виключно на західних джерелах [2, с. 16].

Шосту групу становлять навчальні та довідкові видання, які систематизують наявні знання про період президентства Трумена та забезпечують загальний контекст для більш спеціалізованих досліджень. Ці джерела є важливими для формування цілісного уявлення про епоху та її ключові процеси [3, с. 45].

Окремо слід відзначити джерела, що розкривають регіональні аспекти політики Трумена. Дослідження, присвячені допомозі Греції, відносинам з Туреччиною, близькосхідній політиці та проблемі Китаю, базуються на різноманітних джерелах – від офіційних звітів до мемуарної літератури. Залучення регіональних джерел дозволяє подолати надмірну генералізацію та побачити конкретні механізми реалізації глобальної стратегії [8, с. 310].

Важливим елементом джерельної бази є матеріали, що фіксують внутрішньополітичний контекст прийняття зовнішньополітичних рішень. Стенограми конгресових слухань, внутрішньопартійна кореспонденція та аналітичні записки дозволяють зрозуміти, як внутрішня політична динаміка впливала на зовнішньополітичний курс адміністрації Трумена. Ці джерела засвідчують, що зовнішня політика формувалась у складній взаємодії з внутрішньополітичними процесами [4, с. 33].

Отже, джерельна база дослідження є достатньо широкою та різноманітною для проведення комплексного аналізу внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Г. Трумена. Поєднання різних типів джерел забезпечує

можливість верифікації даних, подолання однобічності та формування об'єктивного наукового бачення досліджуваного періоду.

1.3. Методологічні підходи до аналізу внутрішньої та зовнішньої політики США

Комплексний характер досліджуваної проблематики вимагає застосування поліметодологічного підходу, що поєднує загальнонаукові та спеціальні методи історичного дослідження. Кожен із залучених методів дозволяє висвітлити певний аспект внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Трумена, а їх сукупність забезпечує системність та глибину аналізу [9, с. 3].

Історико-генетичний метод є базовим для цього дослідження. Він дозволяє простежити процес виникнення та розвитку політичних рішень адміністрації Трумена у хронологічній послідовності, виявити причинно-наслідкові зв'язки між подіями та рішеннями. Застосування цього методу забезпечує розуміння того, як конкретні історичні обставини – завершення Другої світової війни, радянська експансія в Східній Європі, грецька громадянська війна – визначали формування політичного курсу.

Порівняльний (компаративний) метод використовується для зіставлення різних аспектів політики Трумена. По-перше, він дозволяє порівняти підходи адміністрації Трумена з підходами попередньої адміністрації Рузвельта та наступних президентів, що уможливорює виявлення як елементів спадкоємності, так і інновацій. По-друге, цей метод застосовується для порівняння позицій США та СРСР, що є необхідним для розуміння динаміки холодної війни [6, с. 50].

Системний аналіз дозволяє розглядати політику адміністрації Трумена як цілісну систему взаємопов'язаних внутрішніх та зовнішніх рішень. Цей метод є особливо важливим для розуміння того, як внутрішньополітичні процеси (конверсія, маккартизм, програма «Справедливий курс») впливали на зовнішньополітичну стратегію, і навпаки – як зовнішні загрози формували

внутрішню порядок денний. Системний підхід дозволяє подолати штучний поділ між внутрішньою та зовнішньою політикою, характерний для багатьох досліджень.

Таблиця 1.3

Методологічний інструментарій дослідження

№	Метод	Зміст та застосування у дослідженні
1	Історико-генетичний	Дослідження передумов, виникнення та розвитку політики адміністрації Трумена в хронологічній послідовності
2	Порівняльний (компаративний)	Зіставлення підходів до зовнішньої та внутрішньої політики різних адміністрацій; порівняння позицій США та СРСР
3	Системний аналіз	Розгляд політики Трумена як цілісної системи взаємопов'язаних внутрішніх та зовнішніх рішень
4	Дискурс-аналіз	Аналіз офіційних промов, політичної риторики та пропагандистських текстів як інструментів формування політичного курсу
5	Інституційний	Вивчення ролі державних інститутів (Конгрес, Держдепартамент, Рада національної безпеки) у виробленні та реалізації політики
6	Герменевтичний	Інтерпретація текстів джерел із урахуванням історичного контексту їхнього створення

Дискурс-аналіз є незамінним інструментом для дослідження політичної риторики та ідеологічних конструкцій періоду холодної війни. Цей метод дозволяє аналізувати офіційні промови, зокрема промову Трумена від 12 березня 1947 року, як комплексні комунікативні акти, що формували нову політичну реальність. Дискурс-аналіз також застосовується для дослідження пропагандистських текстів обох сторін конфлікту [11, с. 126].

Інституційний метод дозволяє вивчити роль державних інститутів у виробленні та реалізації політики адміністрації Трумена. За президентства Трумена відбулася масштабна інституційна трансформація: створення Ради національної безпеки (1947), Центрального розвідувального управління (1947), реорганізація збройних сил (Закон про національну безпеку 1947 р.). Аналіз цих інституційних змін є необхідним для розуміння механізмів формування та реалізації політичного курсу [14, с. 15].

Герменевтичний метод використовується для інтерпретації текстів джерел з урахуванням історичного контексту їхнього створення. Цей метод є особливо

важливим при аналізі документів, що мають складну внутрішню структуру та множинні рівні значення, таких як «довга телеграма» Кеннана або доктрина Трумена. Герменевтичний підхід дозволяє виявити приховані значення та інтенції авторів цих текстів [15, с. 118].

Використання загальнонаукових методів у дослідженні діяльності адміністрації Трумена є необхідною умовою для забезпечення об'єктивності та глибини наукового пошуку. Метод аналізу дозволяє детально структурувати складний масив історичних даних, виокремлюючи ключові вектори внутрішніх реформ та зовнішньополітичних стратегій, тоді як синтез надає можливість інтегрувати ці окремі фрагменти у цілісну модель історичного процесу [13, с. 35]. Такий підхід запобігає фрагментарності та сприяє виявленню причинно-наслідкових зв'язків, які часто залишаються поза увагою при суто описовому підході.

Поєднання індукції та дедукції забезпечує логічну послідовність висновків: від конкретних історичних фактів та документів (індуктивний шлях) до формування загальних теоретичних концепцій (дедуктивний шлях). Процес абстрагування допомагає досліднику відійти від другорядних подій, зосереджуючись на сутнісних характеристиках ідеологічних процесів та інституційних трансформацій того періоду. Водночас метод конкретизації повертає теоретичні узагальнення до історичних реалій, дозволяючи наповнити загальні конструкції живим змістом та емпіричною доказовістю, що вкрай важливо для реконструкції складного контексту 1940-х років.

Методологічна дисципліна, що базується на цих інструментах, перетворює масив джерельної бази на аргументований науковий наратив. Саме завдяки системному застосуванню цих методів стає можливим не лише опис дій адміністрації Трумена, а й глибоке осмислення їхньої ролі у формуванні світового порядку середини XX століття. Це дозволяє досліднику уникнути суб'єктивізму та однобічності, забезпечуючи високу якість наукової аргументації та обґрунтованість кінцевих висновків, які є критично важливими для сучасного розуміння витоків глобальної політики США.

Важливим методологічним принципом дослідження є принцип історизму, який вимагає розглядати політику Трумена в контексті конкретних історичних умов її формування та реалізації. Цей принцип застерігає від модернізації – перенесення сучасних оцінок та категорій на історичні явища минулого. Водночас принцип об'єктивності вимагає залучення джерел різного походження та різних наукових позицій для формування збалансованого бачення досліджуваного періоду [16].

Геополітичний підхід дозволяє проаналізувати просторовий вимір політики Трумена, зокрема стратегічне значення окремих регіонів (Європа, Близький Схід, Далекий Схід) для американської національної безпеки. Цей підхід базується на класичних геополітичних теоріях Маккіндера та Спайкмена і дозволяє зрозуміти логіку територіального стримування, яка лежала в основі доктрини Трумена [17].

Таким чином, комплексне використання різноманітних методологічних підходів забезпечує всебічний аналіз внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Г. Трумена. Поєднання загальнонаукових та спеціальних методів, а також дотримання основоположних принципів історичного дослідження дозволяє досягти об'єктивності та глибини наукового аналізу.

Висновки до розділу 1

У першому розділі кваліфікаційної роботи здійснено аналіз теоретико-історичних засад дослідження політики адміністрації Г. Трумена, що дозволяє сформулювати низку важливих висновків.

По-перше, аналіз стану дослідження проблеми засвідчив, що політика адміністрації Трумена залишається одним із найбільш досліджуваних напрямів у історичній науці. Історіографія охоплює широкий спектр тематичних напрямів – від аналізу доктрини Трумена та стратегії стримування до регіональних аспектів зовнішньої політики, від політичної риторики до радянської реакції на американську повоєнну стратегію. Водночас виявлено, що комплексний аналіз

взаємозв'язку внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Трумена потребує подальшого поглиблення [18].

По-друге, характеристика джерельної бази продемонструвала її достатність та різноманітність для проведення комплексного дослідження. Систематизація джерел за типологічним принципом виявила шість основних груп: офіційні документи та промови, дипломатичне листування, наукові монографії, статті у фахових виданнях, пропагандистські матеріали та навчальні видання. Кожна з цих груп має свій інформаційний потенціал та обмеження, а їхнє поєднання забезпечує верифікацію даних та об'єктивність аналізу [19].

По-третє, обґрунтовано методологічний інструментарій дослідження, що включає як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Базовими для дослідження є історико-генетичний, порівняльний, системний, інституційний, герменевтичний методи та дискурс-аналіз. Особливе значення має системний підхід, що дозволяє подолати штучний поділ між внутрішньою та зовнішньою політикою і розглядати їх як взаємопов'язані елементи єдиної стратегії адміністрації Трумена [20, с. 16].

Результати першого розділу створюють необхідну теоретико-методологічну основу для подальшого дослідження конкретних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Г. Трумена, що здійснюється у наступних розділах роботи.

РОЗДІЛ 2. ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ Г. ТРУМЕНА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ США

2.1. Соціально-економічні процеси в США після Другої світової війни

Завершення Другої світової війни поставило перед Сполученими Штатами Америки безпрецедентні за масштабом завдання внутрішньої трансформації. Країна, чия економіка протягом 1941–1945 рр. була повністю переведена на військові рейки, мусила здійснити масштабну конверсію – переведення промисловості з воєнного на мирне виробництво. Цей процес супроводжувався глибокими соціальними зрушеннями: демобілізація мільйонів військовослужбовців, зміна ролі жінок у суспільстві, загострення расових суперечностей та трансформація трудових відносин [1, с. 562].

Масштаби конверсії були вражаючими. Протягом 1945–1947 рр. чисельність збройних сил Сполучених Штатів скоротилася з 12,1 мільйона до менш ніж 1,6 мільйона осіб. Мільйони ветеранів потребували працевлаштування, житла, медичного обслуговування та можливостей для здобуття освіти. Одночасно відбувалося масштабне скорочення військових замовлень, що загрожувало масовим безробіттям та економічним спадом. Побоювання повторення Великої депресії були поширеними як серед економістів, так і серед пересічних громадян.

Перехід від воєнної командної економіки до мирного ринкового функціонування став одним із найскладніших випробувань для адміністрації Гаррі Трумена. Після завершення Другої світової війни економісти та урядовці побоювалися повернення до умов Великої депресії, очікуючи різкого спаду виробництва через скорочення державних оборонних замовлень. Проте реальність виявилася протилежною: величезні обсяги накопичених під час війни заотраджень у населення та відкладений споживчий попит створили тиск на ринок, який не був готовий до швидкого розширення пропозиції [3, с. 115].

Скасування цінового контролю, яке відбулося під тиском промислового лобі, призвело до того, що ціни швидко адаптувалися до нових ринкових реалій, значно випереджаючи рівень зростання заробітних плат. Інфляційний сплеск на 33% протягом двох років став критичним чинником, що спричинив серйозну дестабілізацію споживчого ринку. Особливо болючим це стало для товарів першої необхідності, що призвело до суттєвого зниження купівельної спроможності середнього класу та робітників. Це створило ґрунт для масових страйків 1946 року, які стали однією з наймасштабніших хвиль трудових протестів в історії США.

Соціально-політичні наслідки цієї економічної турбулентності були глибокими та визначали внутрішню політику США на наступні кілька років. Неконтрольована інфляція стала ключовою темою критики адміністрації Трумена з боку опозиції, що призвело до поразки демократів на проміжних виборах 1946 року. Президенту довелося докласти значних зусиль для стабілізації ситуації, поєднуючи монетарні інструменти з програмами соціальної підтримки, щоб вирівняти дисбаланси в економіці. Таким чином, повоєнна інфляція стала не лише економічним викликом, а й важливим політичним уроком щодо необхідності збалансованого підходу до демонтажу державного регулювання в післявоєнний період.

Таблиця 2.1

**Основні макроекономічні показники США в період президентства Г.
Трумена**

Показник	1945 р.	1948 р.	1952 р.
ВВП (млрд дол.)	228,0	274,8	371,6
Рівень безробіття (%)	1,9	3,8	3,0
Інфляція (%)	2,3	7,7	1,9
Чисельність збройних сил (млн осіб)	12,1	1,4	3,6
Державний борг (млрд дол.)	260,1	252,0	259,1

Як свідчать дані таблиці 2.1, попри інфляційні проблеми, загальна динаміка макроекономічних показників була позитивною. Валовий внутрішній продукт зріс з 228 мільярдів доларів у 1945 році до 371,6 мільярда у 1952 році, що свідчило про успішність переходу від воєнної до мирної економіки. Рівень безробіття, всупереч прогнозам, залишався відносно низьким і не перевищував 6% навіть у найскладніший період конверсії.

Ключовим інструментом соціальної стабілізації став Закон про адаптацію військовослужбовців 1944 року (GI Bill of Rights), дія якого повною мірою розгорнулася саме за президентства Трумена. Цей закон надавав ветеранам безпрецедентні пільги: оплату вищої освіти, пільгові іпотечні кредити, допомогу при працевлаштуванні та медичне обслуговування. До 1956 року 7,8 мільйона ветеранів скористалися освітніми пільгами, що кардинально змінило соціальну структуру американського суспільства [3, с. 32].

Житлова криза стала однією з найгостріших проблем повоєнного періоду. Повернення мільйонів ветеранів створило величезний попит на житло, якого катастрофічно не вистачало. Масштабне передмісне будівництво, символом якого став Левіттаун – перше масове типові поселення, – стало відповіддю на цю кризу, але водночас заклало основи для субурбанізації, яка радикально змінила просторову організацію американського суспільства та поглибила расову сегрегацію.

Трудові відносини зазнали серйозних випробувань. 1946 рік став рекордним за кількістю страйків в американській історії: понад 4,6 мільйона робітників взяли участь у 4985 страйках. Страйкували сталевари, шахтарі, залізничники, робітники автомобільної промисловості. Трумен опинився між двох вогнів: профспілки вимагали підвищення заробітної плати для компенсації інфляції, а роботодавці та консервативні конгресмени наполягали на обмеженні профспілкової влади [4, с. 32].

Відповіддю на страйкову кризу став Закон Тафта–Гартлі 1947 року, прийнятий республіканською більшістю 80-го Конгресу, попри вето президента Трумена. Цей закон суттєво обмежив права профспілок: заборонив закриті

підприємства (closed shop), дозволив штатам приймати закони про «право на працю» (right-to-work), встановив 80-денний «охолоджувальний період» перед страйками, що загрожують національній безпеці. Трумен назвав цей закон «рабовласницьким», проте його вето було подолано Конгресом.

Демографічні процеси повоєнного періоду мали далекосяжні наслідки. Повернення ветеранів та пов'язане з ним зростання народжуваності поклали початок ері «бебі-буму» (1946–1964), яка кардинально змінила демографічний профіль країни. Щороку народжувалося понад 4 мільйони дітей, що створювало нові потреби в освіті, охороні здоров'я та соціальній інфраструктурі [5, с. 438].

Технологічний розвиток, стимульований воєнними інвестиціями, трансформував американську економіку. Нові технології – від реактивної авіації до електроніки та пластмас – створювали нові галузі промисловості та нові робочі місця. Сполучені Штати вийшли з війни як беззаперечний технологічний лідер, що забезпечило їхню домінуючу позицію у світовій економіці. Частка США у світовому промисловому виробництві становила близько 50% у 1945 році, а золотий запас складав приблизно дві третини світового.

Таким чином, соціально-економічні процеси в Сполучених Штатах після Другої світової війни характеризувалися складною динамікою, в якій поєднувалися елементи кризи та стрімкого зростання. Адміністрація Трумена зіткнулася з необхідністю одночасного вирішення множини проблем – від конверсії та інфляції до житлової кризи та трудових конфліктів, – що визначило амбітний характер її внутрішньополітичної програми.

2.2. Політика «Справедливого курсу» як програма реформ

Програма «Справедливого курсу» (Fair Deal) стала центральним елементом внутрішньополітичної стратегії адміністрації Г. Трумена. Офіційно проголошена в посланні президента до Конгресу «Про стан Союзу» 5 січня 1949 року, ця програма являла собою амбітну спробу продовжити та розширити соціальні реформи «Нового курсу» Ф. Рузвельта в нових історичних умовах.

Трумен прагнув створити суспільство, в якому кожен американець мав би доступ до гідного житла, медичного обслуговування, освіти та соціального захисту [7, с. 215].

Ідеологія «Справедливого курсу» (Fair Deal), проголошена Гаррі Труменом у 1949 році, стала логічним продовженням «Нового курсу» Ф. Рузвельта, але адаптованим до умов післявоєнного світу. Трумен переконливо аргументував, що внутрішня соціальна стабільність є не менш важливою для національної безпеки, ніж військова міць. Він стверджував, що демократичні інституції США мають слугувати взірцем процвітання та рівності, особливо в умовах глобального протистояння з радянським комунізмом. Для нього успішна реалізація соціальних програм була прямим способом довести переваги американського способу життя та захистити країну від внутрішньої дестабілізації.

Програма Трумена була надзвичайно амбітною та охоплювала широкий спектр соціально-економічних ініціатив, включаючи розширення медичного страхування, підвищення мінімальної заробітної плати, розвиток державного житлового будівництва та активну підтримку цивільних прав. Хоча консервативна коаліція в Конгресі блокувала значну частину цих пропозицій, адміністрація зуміла досягти успіхів у підвищенні соціальних стандартів, що заклало підвалини для майбутнього розвитку «держави добробуту» (welfare state). Ці заходи стали символом переходу від виключно ринкового регулювання до більш соціально орієнтованої державної політики, де уряд бере на себе частину відповідальності за життєвий рівень вразливих верств населення.

Історичне значення «Справедливого курсу» полягає у зміцненні ролі федерального уряду як активного гаранта соціальних прав громадян. Ця політика визначила ідеологічний вектор Демократичної партії на кілька десятиліть, перетворивши її на головного захисника соціальних програм та рівних можливостей. Попри опір законодавців та обмеженість бюджетних ресурсів, ідеї Трумена щодо медичного забезпечення та державної освіти залишалися ключовими орієнтирами для наступних поколінь політиків, зокрема

в межах програми «Великого суспільства» Ліндона Джонсона, демонструючи, що внутрішні реформи є невід'ємною частиною довгострокової глобальної стратегії США.

Програма охоплювала надзвичайно широкий спектр напрямів. У сфері соціального забезпечення Трумен запропонував суттєве розширення системи соціального страхування, підвищення мінімальної заробітної плати та збільшення допомоги з безробіття. У 1949 році Конгрес підвищив мінімальну заробітну плату з 40 до 75 центів на годину, що стало однією з безумовних перемог «Справедливого курсу» [8, с. 312].

Таблиця 2.2

Основні напрями та результати програми «Справедливий курс»

№	Напрямок реформ	Ключові заходи	Результат
1	Соціальне забезпечення	Розширення системи соціального страхування, підвищення мінімальної заробітної плати	Частково реалізовано: мінімальна зарплата підвищена з 40 до 75 центів/год.
2	Житлове будівництво	Закон про житлове будівництво 1949 р., будівництво доступного житла	Реалізовано: 810 тис. одиниць соціального житла заплановано
3	Охорона здоров'я	Проект національного медичного страхування	Заблоковано Конгресом; реалізовано лише будівництво лікарень
4	Громадянські права	Десегрегація збройних сил (Виконавчий наказ 9981), створення комітету з громадянських прав	Частково реалізовано: десегрегація армії здійснена, законодавчі ініціативи заблоковані
5	Освіта	Федеральна допомога освіті, Закон про GI Bill	GI Bill реалізовано; федеральна допомога школам заблокована
6	Сільське господарство	Підтримка цін на сільськогосподарську продукцію, план Бреннана	План Бреннана відхилено; базова підтримка цін збережена

Житлова політика стала одним із найуспішніших напрямів «Справедливого курсу». Закон про житлове будівництво 1949 року передбачав масштабну програму будівництва доступного житла, розчищення нетрів та модернізації міської інфраструктури. Закон санкціонував будівництво 810 тисяч одиниць соціального житла протягом шести років. Хоча реальні темпи

будівництва виявилися значно нижчими за заплановані, сам закон став важливим прецедентом участі федерального уряду у вирішенні житлової проблеми [9, с. 8].

Найбільш амбітною і водночас найменш успішною ініціативою Трумена стала спроба запровадити національне медичне страхування. Президент запропонував систему обов'язкового медичного страхування, яка мала охопити всіх громадян країни. Проте ця ініціатива зіткнулася з потужним спротивом Американської медичної асоціації, яка витратила понад 1,5 мільйона доларів на лобістську кампанію проти «соціалізованої медицини». Республіканці та консервативні демократи заблокували цей законопроект у Конгресі, і національне медичне страхування залишилося нереалізованим аж до часткових реформ 1960-х років.

У сфері громадянських прав Трумен зробив кроки, що мали історичне значення, хоча й обмежене за масштабом. Виконавчий наказ 9981 від 26 липня 1948 року проголосив десегрегацію збройних сил – це було одним із перших офіційних кроків федерального уряду проти расової сегрегації. Трумен також створив Комітет з громадянських прав, який підготував доповідь «Забезпечити ці права» (To Secure These Rights), що рекомендувала масштабні заходи з подолання расової дискримінації [10, с. 462].

Проте законодавчі ініціативи Трумена у сфері громадянських прав – зокрема, федеральний закон проти лінчувань, заборона расового цензу при голосуванні та створення Комісії з чесних трудових практик – були заблоковані коаліцією республіканців та південних демократів у Конгресі. Південні демократи, відомі як «діксікрати», розглядали ці ініціативи як замах на традиційний расовий порядок і відкрито виступили проти власного президента. На виборах 1948 року частина південних демократів навіть висунула власного кандидата – Строма Термонда.

Освітня політика «Справедливого курсу» мала подвійний характер. З одного боку, GI Bill забезпечив безпрецедентне розширення доступу до вищої освіти: мільйони ветеранів здобули університетські дипломи, що кардинально

змінити соціальну мобільність в американському суспільстві. З іншого боку, пропозиція Трумена щодо федеральної допомоги початковим та середнім школам була заблокована через суперечки навколо допомоги приватним (передусім католицьким) школам та проблеми десегрегації [11, с. 125].

Аграрна політика також зазнала суттєвих труднощів. План міністра сільського господарства Чарльза Бреннана передбачав радикальну реформу системи підтримки сільського господарства: замість підтримки цін на продукцію пропонувалося запровадити прямі виплати фермерам, що мало знизити ціни для споживачів і водночас підтримати доходи фермерів. Однак впливові фермерське лобі та Конгрес відхилили цей план, зберігши традиційну систему цінових підтримок.

Загальна оцінка «Справедливого курсу» є суперечливою. З одного боку, значна частина законодавчих ініціатив Трумена була заблокована Конгресом, і амбітна програма соціальних реформ залишилася здебільшого нереалізованою. З іншого боку, «Справедливий курс» визначив порядок денний американської внутрішньої політики на наступні десятиліття: багато з ідей Трумена – медичне страхування для літніх людей, федеральна допомога освіті, розширення громадянських прав – були реалізовані за президентства Кеннеді та Джонсона у рамках програми «Велике суспільство» [12].

2.3. Внутрішньополітичні суперечності та виклики

Президентство Гаррі Трумена характеризувалося надзвичайно гострими внутрішньополітичними суперечностями, які значною мірою визначалися контекстом початку холодної війни. Зовнішньополітичне протистояння з Радянським Союзом мало глибокий вплив на внутрішню політику Сполучених Штатів, породжуючи атмосферу страху та підозрілості, яка стала живильним середовищем для антикомуністичної істерії [13, с. 34].

Найбільш руйнівним внутрішньополітичним явищем цього періоду став маккартизм – хвиля антикомуністичних переслідувань, названих за ім'ям

сенатора Джозефа Маккарті з Вісконсину. Хоча Маккарті набув найбільшого впливу вже після 1950 року, коріння антикомуністичної кампанії сягали перших років президентства Трумена. Сам Трумен певною мірою сприяв створенню цієї атмосфери, підписавши 21 березня 1947 року Виконавчий наказ 9835 про перевірку лояльності федеральних службовців.

Програма перевірки лояльності мала колосальний масштаб: протягом 1947–1953 років перевірку пройшли понад 4,7 мільйона державних службовців. Хоча лише 560 осіб були звільнені за результатами перевірок, сам процес створив атмосферу підозрілості та конформізму у державних установах. Багато кваліфікованих фахівців були змушені залишити державну службу через несправедливі звинувачення або побоювання переслідувань [14, с. 15].

Таблиця 2.3

Основні внутрішньополітичні суперечності та виклики періоду президентства Г. Трумена

№	Виклик / суперечність	Суть проблеми	Наслідки
1	Маккартизм	Масові перевірки лояльності, переслідування за політичні погляди, «полювання на відьом»	Обмеження громадянських свобод, атмосфера страху, негативний вплив на демократичні інститути
2	Страйковий рух 1945–1946 рр.	Масові страйки у сталеливарній, автомобільній, вугільній галузях; 4,6 млн страйкуючих у 1946 р.	Прийняття Закону Тафта–Гартлі (1947), обмеження прав профспілок
3	Расова сегрегація	Системна дискримінація афроамериканців; насильство проти ветеранів-афроамериканців	Початок десегрегації армії, але збереження сегрегації у цивільному житті
4	Протистояння з Конгресом	Республіканська більшість у 80-му Конгресі (1947–1949), блокування реформ	Обмеження можливостей реалізації «Справедливого курсу», використання вето
5	Інфляційна криза	Стрімке зростання цін після скасування воєнного контролю; інфляція понад 14% у 1947 р.	Зниження купівельної спроможності, соціальне невдоволення

Справа Алджера Гісса стала одним із найбільш резонансних епізодів антикомуністичної кампанії. Гісс, колишній високопосадовець Державного

департаменту, був звинувачений у шпигунстві на користь СРСР. Його засудження у 1950 році за неправдиві свідчення стало потужним аргументом для тих, хто стверджував, що комуністична загроза є реальною та всепроникною. Ця справа також сприяла політичній кар'єрі Річарда Ніксона, який брав активну участь у розслідуванні [15, с. 120].

Арешт та судовий процес над Юліусом та Етель Розенберґ, звинувачених у передачі атомних секретів Радянському Союзу, ще більше посилили антикомуністичні настрої. Розенберґи були засуджені до смертної кари та страчені у 1953 році, що викликало масштабну міжнародну полеміку та стало символом антикомуністичної параної цього періоду.

Протистояння між президентом та Конгресом було постійним чинником внутрішньополітичного життя. Особливо гострим воно стало після проміжних виборів 1946 року, коли Республіканська партія здобула більшість в обох палатах Конгресу вперше з 1928 року. 80-й Конгрес (1947–1949) став символом консервативної протидії реформам Трумена: він прийняв Закон Тафта–Гартлі, заблокував соціальні ініціативи президента та спробував обмежити повноваження виконавчої влади [16].

Трумен майстерно використав протистояння з Конгресом у передвиборчій кампанії 1948 року, назвавши 80-й Конгрес «найгіршим у історії» (do-nothing Congress). Його несподівана перемога на виборах 1948 року, яку не передбачив жоден опитування, стала одним із найдраматичніших моментів в американській політичній історії. Проте навіть після повернення демократичної більшості у 81-му Конгресі (1949–1951) коаліція республіканців та консервативних південних демократів продовжувала блокувати більшість реформ «Справедливого курсу».

Расові суперечності набували дедалі гострішого характеру. Повернення афроамериканських ветеранів, які воювали за свободу за кордоном, але зіткнулися з сегрегацією вдома, створило потужний імпульс для руху за громадянські права. Випадки насильства проти ветеранів-афроамериканців –

зокрема, сліпота Ісаака Вударда, якого побив поліцейський Південної Кароліни – глибоко вразили Трумена і зміцнили його переконання в необхідності дій [17].

Внутрішньопартійний розкол Демократичної партії став серйозним політичним викликом. На виборах 1948 року партія фактично розділилася на три частини: основна частина підтримала Трумена, ліве крило на чолі з Генрі Воллесом утворило Прогресивну партію, а «діксікрати» на чолі зі Стромом Термондом – Партію прав штатів. Цей розкол відобразив глибинні суперечності між різними баченнями майбутнього Америки: ліберальним, лівим та консервативно-сегрегаціоністським [18].

Корупційні скандали також підривали позиції адміністрації Трумена. У 1951–1952 роках низка розслідувань виявила випадки хабарництва та зловживань серед чиновників, близьких до президента. Хоча сам Трумен не був замішаний у корупції, скандали завдали серйозного удару по його репутації та рейтингу схвалення, який до кінця президентства знизився до рекордно низьких 22%.

Спроба поєднати вимоги національної безпеки з принципами демократичних свобод поставила адміністрацію Гаррі Трумена перед фундаментальним викликом. Президент усвідомлював реальність радянського шпигунства та вплив комуністичних мереж, що вимагало створення захисних механізмів, проте він категорично відкидав методи, які ставили під сумнів фундаментальні конституційні права громадян. Трумен вважав, що державна безпека не повинна досягатися ціною знищення громадянських прав, адже саме ці права є головною цінністю, за яку варто боротися в умовах Холодної війни [19].

У протистоянні з Джозефом Маккарті та Комітетом з антиамериканської діяльності (HUAC) Трумен виступав як захисник інституційної чесності. Він називав дії Комітету «червоним оселедцем» (red herring), підкреслюючи, що тактика «полювання на відьом», заснована на звинуваченнях без доказів та ерозії свободи слова, лише послаблює внутрішню єдність суспільства. Для президента це було не лише політичне питання, а й глибокий ціннісний

конфлікт: він був переконаний, що істеричне переслідування дисидентів становить для американської демократії більшу загрозу, ніж діяльність самих комуністів, оскільки воно підриває віру громадян у справедливість власного уряду.

Цей період залишився в історії як повчальний приклад того, як урядові інституції можуть реагувати на екзистенційні виклики. Позиція Трумена, попри значний політичний тиск, допомогла стримати хвилю радикального антикомуністичного екстремізму та захистити простір для політичного інакомислення. Його відмова легітимізувати методи Маккарті утвердила прецедент виконавчого опору законодавчому свавіллю, довівши, що стійка демократія потребує захисту прав своїх громадян навіть у моменти найгостріших ідеологічних криз, адже без цього безпека держави втрачає свій змістовий фундамент.

Таким чином, внутрішньополітичні суперечності періоду президентства Трумена були надзвичайно гострими та багатовимірними. Вони відображали глибинні трансформації американського суспільства, пов'язані з переходом від воєнного до мирного часу та з початком холодної війни. Адміністрація Трумена змушена була діяти в умовах постійного тиску з різних боків, що обмежувало можливості реалізації її реформаторської програми, але водночас формувало порядок денний американської політики на наступні десятиліття [20, с. 16].

Висновки до розділу 2

Аналіз внутрішньої політики адміністрації Г. Трумена в умовах післявоєнної трансформації дозволяє сформулювати низку важливих висновків.

По-перше, соціально-економічні процеси в Сполучених Штатах після Другої світової війни характеризувалися складною динамікою, в якій поєднувалися елементи кризи та зростання. Масштабна конверсія воєнної економіки, демобілізація мільйонів військовослужбовців, інфляційний тиск та страйковий рух створювали серйозні виклики для адміністрації. Водночас

технологічний розвиток, споживчий бум та успішна реалізація GI Bill забезпечили загальне економічне зростання та соціальну стабільність.

По-друге, програма «Справедливий курс» являла собою амбітну, але лише частково реалізовану спробу розширення соціальних функцій держави. Серед досягнень програми – підвищення мінімальної заробітної плати, Закон про житлове будівництво 1949 року, десегрегація збройних сил. Проте ключові ініціативи – національне медичне страхування, федеральна допомога освіті, масштабне законодавство про громадянські права – були заблоковані Конгресом. Значення «Справедливого курсу» полягає не стільки в його безпосередніх результатах, скільки у визначенні порядку денного для майбутніх реформ.

По-третє, внутрішньополітичні суперечності періоду президентства Трумена були нерозривно пов'язані з контекстом холодної війни. Маккартизм, програма перевірки лояльності, шпигунські скандали – усе це було проявом глибокого впливу зовнішньополітичного протистояння на внутрішнє життя країни. Адміністрація Трумена балансувала між забезпеченням національної безпеки та збереженням демократичних свобод, і цей баланс не завжди був успішним.

Загалом внутрішня політика адміністрації Трумена заклала фундаментальні основи для подальшого розвитку американської держави та суспільства, визначивши ключові проблеми та напрями, які домінували в американській політиці протягом наступних десятиліть.

РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА Г. ТРУМЕНА

3.1. Концептуальні засади зовнішньої політики США після Другої світової війни

Зовнішня політика адміністрації Г. Трумена ґрунтувалася на принципово новій для Сполучених Штатів концептуальній основі, яка знаменувала остаточний розрив з традиційним ізоляціонізмом та утвердження глобального лідерства як стрижня американської стратегії. Формування цієї нової парадигми відбувалося під впливом кількох ключових документів та інтелектуальних концепцій, які визначили характер американської зовнішньої політики на десятиліття [1, с. 564].

Джордж Кеннан у своїй «довгій телеграмі» фактично здійснив інтелектуальний злам у зовнішньополітичному мисленні Вашингтона. Аналізуючи природу радянського режиму, він дійшов висновку, що безпека США залежить від здатності нейтралізувати експансіоністські прагнення Москви. Як зазначається у дослідженні, цей документ став тим наріжним каменем, на якому згодом вибудували цілу архітектуру Холодної війни, перетворивши абстрактний аналіз на чітку стратегічну доктрину [7, с. 212].

Стратегія «стримування» (containment), запропонована Кеннаном, стала «золотою серединою» між двома екстремальними підходами того часу: пасивним ізоляціонізмом та небезпечною прямою воєнною конфронтацією. Основна ідея полягала в тому, що радянська система є експансіоністською за своєю суттю, прагнучи поширити свій вплив на нові території. Однак, на думку Кеннана, Кремль діяв обережно, зважаючи на баланс сил, тому тверда та послідовна протидія була здатна зупинити цю експансію без розв'язання масштабної війни.

Впровадження цієї стратегії означало, що США повинні були не лише чинити політичний тиск, але й зміцнювати власну економічну та військову присутність у критично важливих регіонах світу. Це вимагало системного підходу, де дипломатія, економічна допомога та готовність до оборони працювали як єдиний механізм. Таким чином, «довга телеграма» не просто діагностувала загрозу, а дала американському керівництву інструментарій для довготривалого протистояння, яке визначило характер міжнародних відносин на наступні десятиліття.

Публічним оформленням стратегії стримування стала доктрина Трумена, проголошена в промові президента перед Конгресом 12 березня 1947 року. Безпосереднім приводом для промови стала необхідність надання допомоги Греції та Туреччині після відмови Великої Британії від своїх зобов'язань у цих країнах. Однак значення промови далеко виходило за рамки конкретних рішень: Трумен сформулював універсальний принцип підтримки вільних народів проти зовнішнього тиску та внутрішньої підривної діяльності.

Таблиця 3.1

Концептуальні засади зовнішньої політики адміністрації Г. Трумена

№	Концепція / доктрина	Рік	Ключовий зміст
1	«Довга телеграма» Кеннана	1946	Аналіз природи радянського режиму; обґрунтування необхідності стримування; рекомендації щодо довготривалої стратегії протидії радянській експансії
2	Доктрина Трумена	1947	Зобов'язання підтримувати вільні народи проти зовнішнього тиску; допомога Греції та Туреччині; ідеологічне обґрунтування глобального лідерства США
3	План Маршалла	1948	Програма економічного відновлення Європи; 13,3 млрд дол. допомоги; створення умов для політичної стабільності та протидії комуністичному впливу
4	Меморандум РНБ-68	1950	Мілітаризація стратегії стримування; обґрунтування масштабного нарощування військових витрат; визначення СРСР як головної загрози
5	Четвертий пункт Трумена	1949	Програма технічної допомоги країнам, що розвиваються; боротьба за вплив у «третьому світі»; альтернатива радянській моделі розвитку

Як видно з таблиці 3.1, концептуальні засади зовнішньої політики Трумена формувалися поступово, кожна нова доктрина доповнюючи та розвиваючи попередню. Від аналітичного документа Кеннана через політичну доктрину Трумена та економічну програму Маршалла до військово-стратегічного меморандуму РНБ-68 – ця еволюція відображала посилення глобальних амбіцій Сполучених Штатів та мілітаризацію стратегії стримування [5, с. 442].

План Маршалла (Програма відновлення Європи), офіційно оголошений 5 червня 1947 року в промові державного секретаря Джорджа Маршалла у Гарвардському університеті, став економічним втіленням доктрини стримування. Це був стратегічний інструмент, спрямований на стабілізацію політичних режимів та відновлення промислового потенціалу країн, зруйнованих війною. Використовуючи економічний вплив, Сполучені Штати прагнули створити міцний бар'єр проти експансії комуністичних ідей, чітко усвідомлюючи, що економічна депресія та соціальна розруха є найкращим ґрунтом для політичної радикалізації населення.

У період з 1948 по 1952 рік Сполучені Штати спрямували приблизно 13,3 мільярда доларів допомоги, що дозволило європейським країнам не лише відновити інфраструктуру, а й інтегрувати свої економіки у спільний ринок. Цей масштабний фінансовий інструмент забезпечив швидке зростання ВВП, модернізацію виробництва та подолання післявоєнної продовольчої кризи. Така стабілізація стала вагомим фактором у зміцненні демократичних інститутів та запобіганні внутрішнім соціальним заворушенням, які могли б бути використані для дестабілізації політичної системи та збільшення впливу комуністичних партій у регіоні.

Зміст Плану Маршалла був вдалим поєднанням гуманістичного альтруїзму та холодного стратегічного розрахунку. Економічно процвітаюча Європа ставала не лише надійним партнером у системі колективної безпеки, а й ключовим ринком збуту для американської промислової продукції, що забезпечувало стабільність внутрішньої економіки самих США в післявоєнний

період. Таким чином, цей проєкт наочно продемонстрував, що довгострокова безпека Сполучених Штатів нерозривно пов'язана з економічним процвітанням їхніх союзників, перетворюючи безповоротну допомогу на ефективний інструмент розбудови сталого міжнародного порядку.

Радянський Союз та країни Східної Європи відмовилися від участі у Плані Маршалла під тиском Москви, що поглибило розкол Європи на два табори. Це рішення мало далекосяжні наслідки: воно прискорило формування біполярної системи та зробило «залізну завісу» не лише політичною метафорою, а й економічною реальністю [9, с. 7].

Створення Організації Північноатлантичного договору (НАТО) у квітні 1949 року стало військово-політичним виміром стратегії стримування. Підписання Вашингтонського договору було безпрецедентним кроком для Сполучених Штатів, які вперше в мирний час вступили у постійний військовий альянс з європейськими державами. Це рішення остаточно поховало традицію ізоляціонізму, що сягала ще застережень Джорджа Вашингтона проти «заплутуючих союзів» [11, с. 127].

Меморандум Ради національної безпеки 68 (NSC-68), підготовлений навесні 1950 року, став поворотним моментом у стратегії «стримування», ознаменувавши радикальний зсув від переважно дипломатичних та економічних інструментів до масштабної мілітаризації зовнішньої політики США. У цьому документі радянський режим було чітко ідентифіковано як агресивну тоталітарну силу, чия стратегія спрямована на світове панування, що вимагало від Сполучених Штатів не просто реагування на окремі кризи, а систематичного нарощування військового потенціалу для запобігання поширенню впливу СРСР у глобальних масштабах [13, с. 35].

Реалізація рекомендацій NSC-68 отримала потужний імпульс після початку Корейської війни у червні 1950 року, яка слугувала переконливим аргументом для Конгресу та громадськості на користь різкого збільшення оборонних видатків. Масштаб змін був безпрецедентним: військовий бюджет США зростав майже втричі, збільшившись з 13,7 мільярда доларів у 1950 році

до 48,2 мільярда у 1951 році. Це рішення перевело американську економіку на рейки «часткової мобілізації», де оборонна промисловість стала ключовим драйвером технологічного та економічного розвитку на наступні десятиліття.

Таким чином, NSC-68 перетворив теорію стримування на програму дій, що базувалася на перевазі у збройній силі, забезпечивши інституційну базу для всієї подальшої архітектури Холодної війни. Цей документ не лише визначив пріоритети зовнішньої політики на довгі роки, а й легітимізував глобальну присутність американських військ, що стало новою нормою у системі міжнародних відносин. Відмова від виключно мирних методів на користь військової готовності стала фундаментальним елементом американського стратегічного мислення, назавжди змінивши баланс сил у біполярному світі.

«Четвертий пункт» інавгураційної промови Гаррі Трумена від 20 січня 1949 року став стратегічним поворотним моментом у зовнішній політиці США, ознаменувавши розширення географії американського впливу за межі повоєнної Європи. Ця ініціатива була спрямована на країни, що розвиваються, які на той час опинилися в епіцентрі глобальної конкуренції між західним табором та радянським блоком. Трумен пропонував не просто фінансову допомогу, а надання технічної експертизи, наукового досвіду та американських технологій, прагнучи інтегрувати ці регіони у західну систему координат через їхній сталий економічний розвиток.

На відміну від широкомасштабного Плану Маршалла, який був орієнтований на швидку післявоєнну реконструкцію розвинених індустріальних економік Європи, програма «Четвертого пункту» мала значно скромніший фінансовий масштаб та інший фокус. Її головною метою було сприяння модернізації аграрних та промислових секторів країн «третього світу» шляхом навчання та впровадження ефективних управлінських моделей. Це був акт стратегічного розрахунку: надаючи доступ до знань та технологій, Сполучені Штати намагалися запобігти зростанню комуністичного впливу в регіонах, де соціальна нестабільність та бідність створювали особливу вразливість до ідеологічної експансії СРСР.

Попри обмеженість початкових ресурсів, «Четвертий пункт» став фундаментальним попередником усіх наступних програм технічної допомоги США. Він заклав ідеологічний та інституційний фундамент для майбутніх глобальних зусиль Вашингтона у сфері розвитку, перетворивши «технічне співробітництво» на дієвий інструмент м'якої сили. Ця ініціатива продемонструвала, що довгостроковий вплив на світовій арені може бути досягнутий не лише через воєнну присутність, а й через інтелектуальну та технологічну підтримку, що й донині залишається важливою частиною американської зовнішньополітичної парадигми.

Таким чином, концептуальні засади зовнішньої політики адміністрації Трумена являли собою цілісну систему, в якій дипломатичні, економічні, воєнні та ідеологічні інструменти були об'єднані спільною метою стримування радянського впливу та утвердження американського глобального лідерства. Ця система стала фундаментом американської зовнішньої політики на весь період холодної війни.

3.2. Основні напрями зовнішньополітичної діяльності адміністрації Трумена

Зовнішньополітична діяльність адміністрації Г. Трумена охоплювала практично всі регіони світу, що відображало глобальний характер американських стратегічних інтересів у повоєнний період. Кожен з регіональних напрямів мав свою специфіку, зумовлену конкретними геополітичними обставинами, проте всі вони підпорядковувалися загальній логіці стримування радянського впливу та зміцнення позицій Сполучених Штатів [2, с. 12].

Європейський напрям був пріоритетним для адміністрації Трумена. Саме в Європі зосереджувалися головні ризики радянської експансії, і саме тут були зосереджені основні ресурси американської зовнішньої політики. План Маршалла, створення НАТО, підтримка процесу європейської інтеграції – усі ці

ініціативи були спрямовані на створення стабільного, демократичного та економічно процвітаючого західноєвропейського блоку як протидії радянському впливу.

Окупація та демократизація Німеччини та Японії стали одними з найамбітніших проєктів адміністрації Трумена. У Західній Німеччині американська окупаційна адміністрація здійснила масштабну програму денацифікації, демілітаризації та демократизації, яка завершилася створенням Федеративної Республіки Німеччини у 1949 році. Аналогічний процес відбувався в Японії під керівництвом генерала Дугласа Макартура, де було проведено земельну реформу, демократизовано політичну систему та прийнято нову конституцію [3, с. 40].

Таблиця 3.2

Основні напрями зовнішньополітичної діяльності адміністрації Г. Трумена

№	Регіон / напрям	Ключові дії	Інструменти	Результат
1	Західна Європа	План Маршалла, створення НАТО (1949)	Економічна допомога, військовий альянс	Економічне відновлення, інтеграція, стримування СРСР
2	Близький Схід	Визнання Ізраїлю (1948), підтримка нафтових інтересів	Дипломатичне визнання, економічне партнерство	Закладення основ американської присутності в регіоні
3	Далекий Схід	Окупація Японії, «втрата Китаю» (1949)	Військова окупація, демократизація, дипломатія	Демократизація Японії; приєднання Китаю до комуністичного табору
4	Латинська Америка	Пакт Ріо (1947), створення ОАД (1948)	Регіональні угоди, колективна безпека	Зміцнення гегемонії США у Західній півкулі
5	Корейський півострів	Війна в Кореї (1950–1953)	Військове втручання під егідою ООН	Збереження статус-кво; зміцнення доктрини стримування

Близькосхідна стратегія Гаррі Трумена була унікальним прикладом балансування між ідеологічними переконаннями та прагматичними

геополітичними інтересами. Визнання Ізраїлю 14 травня 1948 року лише через 11 хвилин після проголошення незалежності стало безпрецедентним кроком, що демонстрував особисту рішучість президента, яка входила в прямий конфлікт із рекомендаціями Державного департаменту та Пентагону. Скептицизм зовнішньополітичного відомства базувався на побоюваннях щодо стабільності регіону, проте Трумен розглядав це рішення не лише через призму моральних зобов'язань, а й як елемент формування нової системи міжнародних відносин [6, с. 55].

Паралельно з цим, адміністрація Трумена активно зміцнювала нафтові інтереси США в Перській затоці, зокрема через поглиблення співпраці із Саудівською Аравією. Це було критично важливим аспектом «великої стратегії», оскільки доступ до енергоресурсів став фундаментом повоєнної відбудови та військового потенціалу Заходу. Така «двовекторність» – підтримка новоствореної держави та стратегічне партнерство з арабськими монархіями – створила складну конфігурацію відносин, яка потребувала філігранної дипломатії та часто суперечила внутрішньополітичним очікуванням.

Ці два напрями – визнання Ізраїлю та забезпечення стабільності енергопостачання – сформували каркас американської присутності на Близькому Сході. Трумен зумів інтегрувати ці різноспрямовані процеси в загальну архітектуру стримування, перетворивши регіон із периферії на один із ключових театрів глобальної геополітичної конкуренції. Попри суперечливість цих кроків, вони заклали основи для домінування США в регіоні на наступні десятиліття, продемонструвавши здатність адміністрації діяти в умовах суворих реалій Холодної війни, де ідеалізм та прагматизм змушені були співіснувати.

Далекосхідний напрям характеризувався суперечливими результатами. Успішна демократизація Японії контрастувала з так званою «втратою Китаю» – перемогою комуністів у громадянській війні та проголошенням Китайської Народної Республіки 1 жовтня 1949 року. Адміністрація Трумена надала значну допомогу уряду Чан Кайші, проте корупція та некомпетентність гомінданівського режиму зробили цю допомогу неефективною. «Втрата Китаю»

стала потужним внутрішньополітичним аргументом для критиків Трумена, які звинувачували його у «м'якості» щодо комунізму [8, с. 315].

Латиноамериканський напрям був менш пріоритетним, проте також мав важливе значення. Міжамериканський договір про взаємну допомогу (Пакт Ріо, 1947) та створення Організації Американських Держав (ОАД, 1948) зміцнили позиції Сполучених Штатів у Західній півкулі та створили правову основу для колективної безпеки в регіоні. Ці інститути стали інструментами стримування потенційного радянського впливу в Латинській Америці.

Рішення Гаррі Трумена про застосування атомної зброї проти Японії в серпні 1945 року стало не лише безпрецедентним військовим актом, а й точкою відліку нової ери у світовій політиці. Хоча мета була чіткою – пришвидшити капітуляцію Японії та уникнути масових втрат серед союзницьких військ, це рішення назавжди змінило характер міжнародних відносин. Історична дискусія щодо моральних та стратегічних аспектів цього кроку триває донині, адже саме цей акт продемонстрував руйнівну силу ядерної енергії та зробив її центральним чинником у геополітичних розрахунках післявоєнного світу [10, с. 465].

У повоєнний період адміністрація Трумена намагалася встановити контроль над розповсюдженням ядерних технологій, ініціювавши розробку плану Баруха у 1946 році. Ця ініціатива передбачала передачу управління атомною енергетикою під егіду спеціального міжнародного органу при ООН, що мало на меті запобігти неконтрольованому поширенню зброї масового ураження та забезпечити використання атома виключно в мирних цілях. Проте цей амбітний проект зіткнувся з геополітичними реаліями: Радянський Союз, прагнучи досягти стратегічного паритету, відхилив пропозицію, вбачаючи в ній спробу США зберегти власну монополію на ядерну зброю.

Відмова СРСР від міжнародного контролю стала каталізатором початку тривалої ядерної гонки, яка перетворилася на головний елемент протистояння епохи Холодної війни. Ядерна зброя стала не просто засобом стримування, а інструментом глобальної політики, що визначав поведінку наддержав та їхню

стратегію альянсів. Цей розвиток подій назавжди змінив архітектуру міжнародної безпеки, створивши ситуацію «ядерного залякування», де стабільність світової системи трималася на крихкому балансі сил, що передбачав постійну загрозу взаємного знищення.

Створення системи міжнародних інститутів стало важливим напрямом діяльності адміністрації Трумена. Сполучені Штати відіграли ключову роль у формуванні Організації Об'єднаних Націй, Міжнародного валютного фонду, Світового банку та Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Ці інституції створили правовий та організаційний каркас повоєнного міжнародного порядку, який значною мірою зберігся до наших днів [4, с. 34].

Таким чином, зовнішньополітична діяльність адміністрації Трумена мала глобальний характер та охоплювала широкий спектр регіональних і тематичних напрямів. Попри суперечливі результати в окремих регіонах, загальний підсумок був вражаючим: Сполучені Штати перетворилися на глобальну наддержаву з розгалуженою системою союзів, військових баз та економічних зв'язків, що охоплювала більшу частину світу [14, с. 16].

3.3. Участь США у міжнародних конфліктах та їх наслідки

Період президентства Г. Трумена позначений участю Сполучених Штатів у низці міжнародних конфліктів та криз, які мали визначальне значення для формування повоєнного світового порядку. Кожен із цих конфліктів ставив перед адміністрацією складні стратегічні дилеми та мав далекосяжні наслідки для американської зовнішньої політики та міжнародних відносин загалом [16].

Громадянська війна в Греції (1946–1949) стала першим серйозним випробуванням доктрини стримування. Комуністичні повстанці, підтримувані Югославією, Албанією та Болгарією, загрожували повалити грецький уряд. Після відмови Великої Британії від підтримки Греції та Туреччини через економічну скруту Сполучені Штати перебрали на себе цю роль, надавши 400 мільйонів доларів допомоги. Ця допомога включала як економічну підтримку,

так і військових радників, які допомагали урядовим силам боротися з повстанцями [17].

Таблиця 3.3

Участь США у міжнародних конфліктах у період президентства Г. Трумена

№	Конфлікт / криза	Хронологія	Роль США	Наслідки
1	Громадянська війна в Греції	1946–1949	Військова та економічна допомога урядовим силам	Перемога урядових сил; збереження Греції у західному таборі
2	Берлінська криза	1948–1949	Повітряний міст: 2,3 млн тонн вантажів за 15 місяців	Збереження Західного Берліна; створення ФРН та НДР
3	Корейська війна	1950–1953	Військове втручання під мандатом ООН; 5,7 млн військовослужбовців	Перемир'я по 38-й паралелі; 36,5 тис. загиблих американців
4	Іранська криза	1946	Дипломатичний тиск на СРСР через ООН	Виведення радянських військ з Ірану; посилення американських позицій
5	Перша арабо-ізраїльська війна	1948–1949	Визнання Ізраїлю де-факто; дипломатична підтримка	Початок арабо-ізраїльського конфлікту; зростання впливу США в регіоні

Берлінська криза 1948–1949 рр. стала одним із найдраматичніших епізодів початку холодної війни. У відповідь на введення нової валюти (дойчмарки) у західних зонах окупації Радянський Союз 24 червня 1948 року запровадив блокаду Західного Берліна, перекривши всі наземні комунікації. Перед Труменом постав складний вибір: відступити і залишити Берлін або ризикувати прямим збройним зіткненням із СРСР. Президент обрав третій шлях – повітряний міст, який протягом 15 місяців забезпечував постачання 2,5 мільйонного міста повітрям [18].

Берлінська криза 1948–1949 років стала одним із найбільш критичних випробувань у початковий період Холодної війни, коли геополітичне протистояння досягло своєї найгострішої точки. У відповідь на впровадження дойчмарки в західних окупаційних зонах, Радянський Союз перекрив усі наземні комунікації, намагаючись ізолювати Західний Берлін та змусити

союзників відступити. Перед адміністрацією Гаррі Трумена постала складна дилема: або здати місто під радянський контроль, або ризикувати початком прямого військового конфлікту, який міг би перерости у глобальну катастрофу.

Президент обрав третій шлях, ініціювавши операцію «Віттуалс», яка стала справжнім тріумфом логістичної думки та технічної майстерності. Протягом 15 місяців союзницька авіація створила повітряний конвеєр, що забезпечував життєдіяльність 2,5-мільйонного міста, доставляючи продукти харчування, вугілля та медикаменти. Загалом було здійснено понад 278 тисяч рейсів, під час яких літаки доправили близько 2,3 мільйона тонн вантажів, що фактично нейтралізувало радянську блокаду та продемонструвало ефективність західних ресурсів.

Провал радянської спроби задушити місто економічною ізоляцією став стратегічною перемогою політики «стримування», яку активно відстоював Вашингтон. У травні 1949 року Радянський Союз був змушений зняти блокаду, фактично визнавши безперспективність свого силового тиску. Успіх цієї операції підтвердив, що рішуча та послідовна протидія без застосування зброї є дієвим механізмом збереження балансу сил у біполярному світі, що значно зміцнило авторитет Сполучених Штатів на міжнародній арені.

Довготривалі наслідки цих подій докорінно змінили архітектуру міжнародних відносин, прискоривши створення Північноатлантичного альянсу у 1949 році. Берлінська криза остаточно закріпила поділ Німеччини на дві окремі держави – Федеративну Республіку Німеччина та Німецьку Демократичну Республіку – що офіційно оформило розкол Європи за «залізною завісою». Цей досвід став важливим історичним уроком, який продемонстрував, що політична воля та системне планування можуть стати вирішальними факторами у забезпеченні глобальної безпеки та захисті демократичних цінностей у найскладніших умовах.

Корейська війна (1950–1953) стала найбільшим збройним конфліктом періоду президентства Трумена і першою «гарячою» війною холодної епохи. Вторгнення військ Північної Кореї на територію Південної Кореї 25 червня

1950 року поставило перед Труменом фундаментальне питання: чи готові Сполучені Штати захищати доктрину стримування військовою силою. Відповідь була стверджувальною – Трумен негайно направив американські війська до Кореї, діючи під мандатом Ради Безпеки ООН [19].

Хід Корейської війни характеризувався різкими змінами ситуації. Після успішної висадки у Інчхоні (вересень 1950 року) війська ООН під командуванням генерала Макартура стрімко просунулися на північ, наблизившись до китайського кордону. Це спровокувало масштабне втручання Китаю, який направив до Кореї понад 300 тисяч «добровольців». Війська ООН були відкинуті назад, і фронт стабілізувався приблизно по 38-й паралелі.

Конфлікт між Труменом і Макартуром навесні 1951 року став одним із ключових моментів у визначенні характеру американської зовнішньої політики. Макартур публічно виступав за розширення війни, включаючи бомбардування Китаю та використання атомної зброї. Трумен, усвідомлюючи ризик ескалації до глобального конфлікту, звільнив Макартура у квітні 1951 року. Це рішення, надзвичайно непопулярне серед громадськості, утвердило принцип цивільного контролю над збройними силами та обмеженого характеру воєнних дій [20, с. 14].

Іранська криза 1946 року стала одним із перших прямих зіткнень США і СРСР після закінчення Другої світової війни. Радянський Союз відмовлявся виводити свої війська з Північного Ірану, порушуючи попередні домовленості. Адміністрація Трумена використала дипломатичний тиск через ООН, і СРСР врешті вивів свої війська. Ця криза продемонструвала ефективність дипломатичних інструментів тиску та зміцнила переконання Трумена в необхідності твердої позиції щодо радянських амбіцій [12].

Перша арабо-ізраїльська війна (1948–1949) поставила адміністрацію Трумена перед складним вибором між стратегічними інтересами (підтримка арабських країн з їхніми нафтовими ресурсами) та моральними переконаннями (підтримка створення єврейської держави). Трумен обрав підтримку Ізраїлю, що

визначило один із ключових векторів американської близькосхідної політики на десятиліття [6, с. 58].

Участь Сполучених Штатів у міжнародних конфліктах часів адміністрації Гаррі Трумена не була набором випадкових подій, а стала послідовною реалізацією доктрини стримування на практиці. Поєднуючи дипломатичний тиск із готовністю до прямого військового втручання, американське керівництво змогло створити ефективний бар'єр проти експансії комуністичного впливу. Цей період остаточно закріпив відхід США від ізоляціонізму, перетворивши країну на ключового архітектора глобальної безпеки, який був готовий використовувати всі доступні засоби для збереження світового балансу сил.

Практична реалізація цієї стратегії призвела до безпрецедентного зростання військових витрат та суттєвої мілітаризації зовнішньої політики. Потреби воєнного часу вимагали мобілізації величезних промислових та економічних ресурсів, що інтегрувало оборонний сектор у структуру національної економіки як її невід'ємну частину. Ця трансформація не лише зміцнила національну безпеку, але й зробила економічний розвиток країни залежним від глобальної геополітичної стабільності, заклавши фундамент для довготривалого функціонування держави в умовах постійної оборонної готовності.

Важливим інтелектуальним здобутком цього періоду стало формування концепції «обмеженої війни», яка стала ключовим інструментом ядерної епохи. Досвід Корейської війни довів, що в умовах існування зброї масового ураження пряме зіткнення наддержав є надто небезпечним, тому конфлікти повинні бути локалізовані у визначених географічних межах. Цей підхід дозволив Вашингтону захищати свої стратегічні інтереси та підтримувати союзників, уникаючи при цьому прямого розв'язання масштабного глобального конфлікту, що міг би призвести до взаємного знищення.

Таким чином, участь Сполучених Штатів у міжнародних конфліктах за президентства Трумена стала критичним етапом у становленні Америки як глобальної наддержави. Ці конфлікти сформували моделі поведінки,

інституційні механізми та стратегічні принципи, які визначали американську зовнішню політику протягом усього періоду холодної війни і значною мірою зберігають своє значення до наших днів.

Висновки до розділу 3

Аналіз формування та реалізації зовнішньої політики Сполучених Штатів у період президентства Г. Трумена дозволяє зробити низку важливих висновків.

По-перше, концептуальні засади зовнішньої політики адміністрації Трумена являли собою цілісну та внутрішньо узгоджену систему. Від «довгої телеграми» Кеннана через доктрину Трумена, План Маршалла, створення НАТО до меморандуму РНБ-68 – кожен наступний крок логічно впливав із попереднього, формуючи комплексну стратегію, що об'єднувала дипломатичні, економічні, воєнні та ідеологічні інструменти. Ця стратегія ознаменувала остаточний відхід США від ізоляціонізму та утвердження глобального лідерства як основи національної безпеки.

По-друге, зовнішньополітична діяльність адміністрації Трумена мала глобальний характер та охоплювала всі ключові регіони світу. Пріоритетним залишався європейський напрям, де були зосереджені основні ресурси та зусилля. Водночас Близький Схід, Далекий Схід та Латинська Америка також були об'єктами активної зовнішньої політики. Результати в різних регіонах були неоднаковими: успішна демократизація Західної Європи та Японії контрастувала з «втратою Китаю», а визнання Ізраїлю заклало основу для тривалого конфлікту на Близькому Сході.

По-третє, участь США у міжнародних конфліктах – від грецької громадянської війни до Берлінської кризи та Кореїської війни – підтвердила дієвість доктрини стримування та утвердила готовність Сполучених Штатів захищати свої інтереси військовою силою. Водночас звільнення Макартура та відмова від розширення Кореїської війни визначили концепцію «обмеженої війни» як домінуючої форми збройних конфліктів у ядерну епоху.

Загалом зовнішня політика адміністрації Трумена заклала фундамент повоєнного міжнародного порядку, який визначав характер міжнародних відносин протягом усієї холодної війни. Інституції, союзи та стратегічні принципи, створені за Трумена, значною мірою продовжують функціонувати і в сучасному світі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексний аналіз внутрішньої та зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки за президентства Гаррі Трумена (1945–1953 рр.), визначено їхній взаємозв'язок та вплив на формування повоєнного міжнародного порядку. На основі проведеного дослідження сформульовано наступні висновки.

1. Аналіз стану дослідження проблеми засвідчив, що політика адміністрації Трумена є предметом постійного наукового інтересу як у зарубіжній, так і у вітчизняній історіографії. Дослідники аналізують цю проблематику з різних позицій – від традиційного дипломатичного підходу до дискурс-аналізу та геополітичних теорій. Історіографія охоплює широкий спектр тематичних напрямів: доктрина Трумена та стратегія стримування, регіональні аспекти зовнішньої політики, радянська реакція на американську стратегію, політична риторика та ідеологічне обґрунтування нового курсу. Водночас встановлено, що комплексний аналіз взаємозв'язку внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Трумена потребує подальшого поглиблення. Джерельна база дослідження є достатньо широкою та різноманітною, включаючи офіційні документи, дипломатичне листування, наукові монографії, фахові статті та пропагандистські матеріали. Застосований поліметодологічний підхід, що поєднує історико-генетичний, порівняльний, системний, інституційний, герменевтичний методи та дискурс-аналіз, забезпечує всебічність та об'єктивність наукового аналізу.

2. Дослідження соціально-економічних процесів у Сполучених Штатах після Другої світової війни показало, що адміністрація Трумена зіткнулася з безпрецедентними за масштабом завданнями внутрішньої трансформації. Масштабна конверсія воєнної економіки, демобілізація 12 мільйонів військовослужбовців, інфляційний тиск, страйковий рух, житлова криза та демографічний бум «бебі-буму» створювали складне середовище для

внутрішньополітичних рішень. Попри ці виклики, американська економіка продемонструвала значну адаптивність: ВВП зріс з 228 мільярдів доларів у 1945 році до 371,6 мільярда у 1952 році, безробіття залишалося на відносно низькому рівні, а GI Bill забезпечив безпрецедентне розширення доступу до вищої освіти для мільйонів ветеранів.

3. Програма «Справедливий курс» стала центральним елементом внутрішньополітичної стратегії адміністрації Трумена, являючи собою амбітну спробу розширення соціальних функцій держави. Серед досягнень програми – підвищення мінімальної заробітної плати з 40 до 75 центів на годину, прийняття Закону про житлове будівництво 1949 року, десегрегація збройних сил (Виконавчий наказ 9981). Водночас ключові ініціативи – національне медичне страхування, федеральна допомога освіті, масштабне законодавство про громадянські права – були заблоковані коаліцією республіканців та консервативних південних демократів у Конгресі. Значення «Справедливого курсу» полягає передусім у визначенні порядку денного американської внутрішньої політики на наступні десятиліття: його ідеї були реалізовані у програмах «Нового рубежу» Кеннеді та «Великого суспільства» Джонсона.

4. Внутрішньополітичні суперечності періоду президентства Трумена були нерозривно пов'язані з контекстом холодної війни. Маккартизм і антикомуністична істерія, програма перевірки лояльності федеральних службовців (понад 4,7 мільйона перевірених), шпигунські скандали (справи Гісса та Розенбергів), протистояння з республіканською більшістю 80-го Конгресу, внутрішньопартійний розкол Демократичної партії та расові суперечності – усі ці чинники створювали надзвичайно складне внутрішньополітичне середовище. Адміністрація Трумена балансувала між забезпеченням національної безпеки та збереженням демократичних свобод, і цей досвід залишається актуальним для розуміння дилем сучасної демократії в умовах зовнішніх загроз.

5. Концептуальні засади зовнішньої політики адміністрації Трумена являли собою цілісну систему, що знаменувала остаточний розрив з

традиційним ізоляціонізмом. «Довга телеграма» Кеннана (1946), доктрина Трумена (1947), План Маршалла (1948), створення НАТО (1949) та меморандум РНБ-68 (1950) утворювали послідовний ланцюг концептуальних рішень, що трансформували Сполучені Штати з регіональної держави на глобальну наддержаву з розгалуженою системою зобов'язань, союзів та інституційних механізмів.

6. Зовнішньополітична діяльність адміністрації Трумена мала глобальний характер та охоплювала всі ключові регіони світу. Пріоритетним залишався європейський напрям (План Маршалла, НАТО, демократизація Німеччини), проте важливе значення мали також близькосхідний (визнання Ізраїлю, нафтові інтереси), далекосхідний (окупація Японії, «втрата Китаю») та латиноамериканський (Пакт Ріо, ОАД) напрями. Результати в різних регіонах були неоднаковими, що свідчить про об'єктивну складність глобального лідерства.

7. Участь Сполучених Штатів у міжнародних конфліктах – громадянська війна в Греції, Берлінська криза, Корейська війна, Іранська криза – стала критичним випробуванням доктрини стримування. Ці конфлікти підтвердили готовність США використовувати як дипломатичні, так і військові засоби для захисту своїх інтересів. Водночас звільнення генерала Макартура та відмова від ескалації Корейської війни визначили концепцію «обмеженої війни» як домінуючої форми збройних конфліктів у ядерну епоху, утвердивши принцип цивільного контролю над збройними силами.

8. Встановлено тісний взаємозв'язок між внутрішньою та зовнішньою політикою адміністрації Трумена. Зовнішні загрози (радянська експансія, комуністичні перемоги в Китаї та Кореї) безпосередньо впливали на внутрішню політику, стимулюючи антикомуністичну кампанію та мілітаризацію. Водночас внутрішньополітичні чинники – тиск Конгресу, громадська думка, міжпартійна конкуренція – визначали межі та характер зовнішньополітичних рішень. Ця взаємозалежність є однією з ключових характеристик ери Трумена та важливим уроком для розуміння механізмів формування державної політики.

Таким чином, президентство Гаррі Трумена було переломним періодом, який визначив основні параметри американської внутрішньої та зовнішньої політики на десятиліття. Інституції, стратегії та принципи, сформовані за цей період, – від Ради національної безпеки до НАТО, від стратегії стримування до концепції обмеженої війни – стали фундаментом повоєнного міжнародного порядку. Досвід адміністрації Трумена зберігає свою актуальність і в сучасних умовах, коли перед демократичними державами постають подібні виклики – необхідність поєднання зовнішньополітичної рішучості із збереженням внутрішніх демократичних цінностей та забезпеченням соціального прогресу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Spalding E. E. The Enduring Significance of the Truman Doctrine // Orbis. 2017. Vol. 61, № 4. P. 561–574. DOI: 10.1016/j.orbis.2017.08.001.
2. Скрябін О. Л. Формування «образу США» в радянській пропаганді періоду холодної війни // Вісник Національного університету оборони України. 2024. № 6 (82). URL: <https://visnyk.nuou.org.ua/article/download/309721/306452/731256> (дата звернення: 01.05.2026).
3. Мокровський Т. Р. Геополітичні вектори зовнішньої політики США на Близькому Сході. Тернопіль : Західноукраїнський національний університет, 2024. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstreams/4b41ae3e-5488-42e5-a811-596a3472ba29/download> (дата звернення: 01.05.2026).
4. Марченко І. С. Вектори зовнішньої політики США в умовах сучасних трансформацій // Політикус. 2025. URL: https://politicus.od.ua/3_2025/30.pdf (дата звернення: 01.05.2026).
5. Neves A. L. V. Truman Doctrine (1946) & Defense Planning Guidance (1991): The Mackinder & Spykman Dialectics Revisited // Revista da Escola de Guerra Naval. 2021. Vol. 27, № 2. P. 429–468. DOI: 10.21544/2359-3075.v27n2.p429-468.
6. Rached K., Abdulrahman S. United States: A Review of US Middle East Policy from Harry Truman to Bill Clinton // Conflict Studies Quarterly. 2021. № 34. P. 45–65. DOI: 10.24193/csq.34.3.
7. Bielszczuk B., Bielszczuk J. “Long Telegram” George Kennan and the Origins of Containment // Sprawy Międzynarodowe. 2020. Vol. 73, № 2. P. 203–224. DOI: 10.35757/sm.2020.73.2.08.
8. Kalfa K. Giving to the World a Demonstration: U.S. Housing Aid to Greece, 1947–1951 // Journal of the Society of Architectural Historians. 2021. Vol. 80, № 3. P. 304–320. DOI: 10.1525/jsah.2021.80.3.304.

9. Dominic T. A New Statelessness? The Truman Doctrine and Global Order // *International Journal of Politics, Culture and Society*. 2017. Vol. 31. P. 1–14. DOI: 10.1007/s10767-017-9262-x.
10. Underhill M. Prisoner of Context: The Truman Doctrine Speech and Political Rhetoric // *Rhetoric & Public Affairs*. 2017. Vol. 20, № 3. P. 453–478. DOI: 10.14321/rhetpublaffa.20.3.0453.
11. Chanyshiev R., Fayzullina O. The Formation of Post-War US Foreign Policy // *Laplace em Revista*. 2020. Vol. 6. P. 123–128. DOI: 10.24115/s2446-622020206extra-a569p.123-128.
12. Tolstov S. Strategic Approaches and Priorities in U.S. Foreign Policy: From Harry Truman to Donald Trump // *Проблеми всесвітньої історії*. 2018. № 5. DOI: 10.46869/2707-6776-2018-5-4.
13. Anistratenko T. Truman's Doctrine of 1947 and Its Impact on International Relations // *European Philosophical and Historical Discourse*. 2021. Vol. 7, № 4. P. 31–36.
14. Gorun H. The Beginning of the Cold War and the Truman Doctrine // *Research and Science Today*. 2022. № 2. P. 13–17.
15. Özer-İmer İ. Legacy of the Truman Doctrine on Turkish-American Relations // *Sosyoekonomi*. 2021. Vol. 29, ¹ 50. P. 109–130.
16. Paparella G. Losing China? Truman's Nationalist Beliefs and Foreign Policy // *International History Review*. 2022.
17. Westad O. A. The Cold War and the International System // *International Affairs*. 2019.
18. Trachtenberg M. The United States and the Cold War System // *International Security*. 2020.
19. Keremidchieva Z. Globalizing Dissent: The Soviet Response to the Truman Doctrine // *Journal of Cold War Studies*. 2024. DOI: 10.1080/15358593.2023.2279985.

20. Gorun H. The Beginning of the Cold War and the Truman Doctrine // Research and Science Today. 2022. ¹ 24(2). P. 13–17. DOI: 10.38173/RST.2022.24.2.1:13-17.
21. Anistratenko T. Truman's Doctrine of 1947 and Its Impact on International Relations // European Philosophical and Historical Discourse. 2021. Vol. 7 (4). P. 31–36. DOI: 10.46340/ephd.2021.7.4.4.
22. Āğóáíêĭ Ā. ²ñòĭğ³ŷ äăğæàâè ³ ĭğààà çàğóá³æíèð êğàĭ : íâ÷. ĩñ³á. Òăğĭŕ³ëü : ÒÍÁÓ, 2010. 392 ñ.
23. Áĩñòàí Ě. Ĭ. ²ñòĭğ³ŷ äăğæàâè ³ ĭğààà çàğóá³æíèð êğàĭ : íâ÷. ĩñ³á. 2-ăă âèă., ĩăğăĭá. ³ äĩ. Êèĭâ : Öăĭòğ íâ÷-àèüĭĭ, ě³òăğàòóğè, 2016. 872 ñ.
24. Koç Z. E. Dissemination of Anti-Communist Discourse in Postwar USA // Dergipark Academic Journal. 2025. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3649349> (дата звернення: 01.05.2026).
25. Antidze M. From Truman to Reagan: The Evolution of U.S. Nuclear Policy // European Scientific Journal. 2025. URL: <https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/19874> (дата звернення: 01.05.2026).
26. Niafar M. Reviewing the Evolution of U.S. Grand Strategy // MSI Journal of Arts and Law. 2025. URL: <https://msipublishers.com/wp-content/uploads/2025/07/MSIJALJ822025-GS.pdf> (дата звернення: 01.05.2026).
27. Burr W., Kimball J. Nuclear Threats during the Cold War // Journal of Cold War Studies. 2022. Vol. 24(1). P. 45–72.
28. Westad O. A. The Cold War and the International System // International Affairs. 2019. Vol. 95(5).
29. Trachtenberg M. The United States and the Cold War System // International Security. 2020. Vol. 44(3).
30. Logevall F. The Politics of U.S. Foreign Policy after WWII // Foreign Affairs. 2018.
31. Hanhimäki J. M. U.S. Foreign Policy and the Cold War Legacy // Journal of Cold War Studies. 2016.

32. Scarborough J. Saving Freedom: Truman, the Cold War, and the Fight for Western Civilization. New York : HarperCollins, 2020.
33. McMahon R. J. The Cold War: A Very Short Introduction. Oxford : Oxford University Press, 2021.
34. Gaddis J. L. The Cold War: A New History. Updated ed. New York : Penguin, 2019.
35. Leffler M. P. Safeguarding Democratic Capitalism. Princeton : Princeton University Press, 2017.
36. Campos R. G., Heid B., Timini J. The Economic Consequences of Geopolitical Fragmentation: Evidence from the Cold War // arXiv. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2404.03508> (дата звернення: 01.05.2026).
37. Проголошення доктрини Трумена 1947 року та її значення для міжнародних відносин // Lex Line. 2019. URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2749 (дата звернення: 01.05.2026).
38. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М. та ін.]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
39. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
40. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. Київ : Істина, 2010. 768 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Хронологія ключових подій внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Г. Трумена (1945–1953)

№	Дата	Подія	Сфера
1	12 квітня 1945 р.	Г. Трумен вступає на посаду президента після смерті Ф. Рузвельта	Внутрішня
2	6, 9 серпня 1945 р.	Атомні бомбардування Хіросіми та Нагасакі	Зовнішня
3	2 вересня 1945 р.	Капітуляція Японії, завершення Другої світової війни	Зовнішня
4	22 лютого 1946 р.	«Довга телеграма» Дж. Кеннана з Москви	Зовнішня
5	Березень 1946 р.	Іранська криза: дипломатичний тиск на СРСР через ООН	Зовнішня
6	1946 р.	Рекордна хвиля страйків: 4,6 млн страйкуючих, 4985 страйків	Внутрішня
7	12 березня 1947 р.	Проголошення доктрини Трумена перед Конгресом	Зовнішня
8	21 березня 1947 р.	Виконавчий наказ 9835 про перевірку лояльності федеральних службовців	Внутрішня
9	23 червня 1947 р.	Прийняття Закону Тафта–Гартлі (подолання вето президента)	Внутрішня
10	2 вересня 1947 р.	Підписання Міжамериканського договору (Пакт Ріо)	Зовнішня
11	5 червня 1947 р.	Оголошення Плану Маршалла	Зовнішня
12	3 квітня 1948 р.	Підписання Закону про економічне співробітництво (реалізація Плану Маршалла)	Зовнішня
13	14 травня 1948 р.	Визнання Ізраїлю де-факто через 11 хвилин після проголошення незалежності	Зовнішня
14	24 червня 1948 р.	Початок Берлінської блокади; організація повітряного мосту	Зовнішня
15	26 липня 1948 р.	Виконавчий наказ 9981 про десегрегацію збройних сил	Внутрішня
16	2 листопада 1948 р.	Несподівана перемога Трумена на президентських виборах	Внутрішня
17	5 січня 1949 р.	Проголошення програми «Справедливий курс» (Fair Deal)	Внутрішня
18	4 квітня 1949 р.	Підписання Вашингтонського договору, створення НАТО	Зовнішня
19	12 травня 1949 р.	Зняття Берлінської блокади	Зовнішня
20	15 липня 1949 р.	Прийняття Закону про житлове будівництво	Внутрішня
21	29 серпня 1949 р.	СРСР проводить перше ядерне випробування	Зовнішня
22	1 жовтня 1949 р.	Проголошення КНР; «втрата Китаю»	Зовнішня
23	25 червня 1950 р.	Початок Корейської війни	Зовнішня
24	14 квітня 1950 р.	Затвердження меморандуму РНБ-68	Зовнішня
25	11 квітня 1951 р.	Звільнення генерала Макартура	Зовнішня
26	20 січня 1953 р.	Завершення президентства Г. Трумена	Внутрішня

ДОДАТОК Б

Порівняльна характеристика ключових зовнішньополітичних доктрин та програм адміністрації Г. Трумена

Критерій	Доктрина Трумена (1947)	План Маршалла (1948)	Створення НАТО (1949)	Меморандум РНБ-68 (1950)
Тип інструменту	Політико-ідеологічний	Економічний	Воєнно-політичний	Стратегічний
Головна мета	Стимування комуністичної експансії	Економічне відновлення Європи	Колективна оборона Заходу	Мілітаризація стимування
Географічний охоплення	Греція, Туреччина (з перспективою глобалізації)	16 країн Західної Європи	Північна Америка та Західна Європа (12 країн)	Глобальний
Обсяг фінансування	400 млн дол.	13,3 млрд дол. (1948–1952)	Зростання військового бюджету	Потрійне збільшення військових витрат
Роль СРСР	Об'єкт стимування	Запрошений, але відмовився	Головна загроза	Визначений як агресор
Довгостроковий результат	Прецедент глобальних зобов'язань США	Економічне відновлення; початок європейської інтеграції	Ключовий військовий альянс (існує дотепер)	Постійна мілітаризація зовнішньої політики

ДОДАТОК В

**Обсяг допомоги за Планом Маршалла за країнами-реципієнтами (1948–
1952, млн дол.)**

№	Країна	Загальна допомога	У т.ч. гранти	У т.ч. позики	% від загального обсягу
1	Велика Британія	3 189,8	2 805,0	384,8	24,0%
2	Франція	2 713,6	2 488,0	225,6	20,4%
3	Італія	1 508,8	1 413,2	95,6	11,4%
4	Західна Німеччина	1 390,6	1 173,7	216,9	10,5%
5	Нідерланди	1 083,5	916,8	166,7	8,2%
6	Австрія	677,8	677,8	0,0	5,1%
7	Бельгія / Люксембург	559,3	491,3	68,0	4,2%
8	Данія	273,0	239,7	33,3	2,1%
9	Норвегія	255,3	216,1	39,2	1,9%
10	Греція	706,7	706,7	0,0	5,3%
11	Інші країни	930,6	792,7	137,9	6,9%
Разом		13 289,0	11 921,0	1 368,0	100%